

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

BEANTWOORDING DER VRAAG,

WAT IS VAN DE OUDE ARMEE GEWORDEN?

Onder den naam van *oude armee*, werd in de laatste jaren der vorige en de eerste der nu loopende eeuw, algemeen verstaan, het leger der Vereenigde Nederlanden dat vóór het jaar 1795 bestond.

Hetzelve was op den 1sten Januarij 1795 zamengesteld als volgt:

INFANTERIE.

Regimenten infanterie.

Hollandsche gardes.	De Thouars.
Oranje Gelderland.	Hessen-Darmstadt.
» Vriesland.	De Petit.
» Staden Landeen Drenthe	Von Münster.
» Nassau, 1e regiment.	Van Plettenberg.
» Nassau, 2e »	Van Wartensleben.
Erfprins van Oranje.	Douglas (mariniers).
De Schepper.	Von Geusau.
Van Maneil.	Westerloo (mariniers).
Van Dopff.	Van Nijvenheim.
Von Wilcke.	Stuart.
Des Villates.	Bentinck.
Van Welderen.	Vorst van Waldeck, 1e regim.
De Bons.	Vorst van Waldeck, 2e »
Bocs de la Calmette.	Markgraaf van Baden.
Van Randwijk.	Saxen-Gotha.
Van Brakell.	Nassau Usingen (Walen).
Bedaulx.	

Afzonderlyke bataillons infanterie.

Vorst van Waldeck, 5de bataill. De Perez, 3de bataillon (Walen).

Ligte infanterie.

Het regiment van Bylandt. Het korps van Matthieu.

Zwitsersche regimenten infanterie.

Garde Zwitsers. Stokar de Neuforn.

Schmid (Grisons). Hirzel.

May. De Gumoëns.

Wijders bevond zich nog in dienst van den Staat:

Eene brigade Mecklenburgsche troepen, bestaande uit een bataillon grenadiers en twee bataillons muskettiers van vier kompagnien. Gelijkelyk met deze troepen, waren in 1787 in dienst genomen eene sterke brigade Brunswijksche troepen en eene brigade Anspachsche troepen, welke naderhand zijn geworden koninklijke Pruissische troepen; doch deze waren reeds op den 1sten Januarij 1795 niet meer in soldij van den Staat. Wijders

Het korps van *Béon*, Fransche emigranten, bestaande uit 2 kompagnien jagers, 4 kompagnien ligte infanterie en 2 kompagnien ligte kavallerie.

Het korps van *Damas*, ook Fransche emigranten, en zamengesteld als het vorige.

Andere vreemde troepen zijn in het jaar 1794, en alzoo korten tijd, in soldij van den Staat geweest, als een gedeelte van het korps van den prins *van Rohan*, het vrijkorps van den graaf *van Luningen*, enz.

In vasteplaatsdienst bestond eene kompagnie Vriessche gardes te Leeuwarden, eene kompagnie Groningsche gardes te Groningen, twee kompagnien te Amsterdam, vijf kompagnien invaliden (doch in bijzondere dienst van de provincie Holland) in garnizoen te Delft, Woudrichem, Naarden, de Klundert en het fort Loevestein. Voorts bestond nog eene kompagnie stads-soldaten te Leijden, voor de policie der hoogeschool aldaar.

KAVALLERIE.

Een eskadron gardes du corps.

Regimenten kavallerie.

Hollandsche gardes te paard.	Van Bentinck.
Oranje Vriesland en karabiniers	Hessen-Philipstall.
van Zijne Hoogheid.	Van der Duijn.
Tuyl van Serooskerken.	Hoeufft van Oijen.

Regimenten dragonders.

Garde dragonders.	Van Bylandt.
Hessen-Kassel.	

Hussaren.

Het regiment van Heeckeren. Het korps roode hussaren van Timmermans.

Artillerie.

Het korps artillerie bestond vooreerst uit een regiment artillerie te voet van vijf bataillons, ieder bataillon van vijf kompagnien, en ten andere uit twee brigaden rijdende artillerie, iedere brigade van twee kompagnien. Er bestond wijders eene kompagnie pontonniers.

Genie.

Het korps mineurs en sappeurs, waarvan chef was de directeur-generaal van het korps ingenieurs, bestond uit vier kompagnien.

Het korps ingenieurs bestond in het jaar 1794 uit 1 generaal-majoor directeur-generaal, 3 kolonel-directeurs, 4 luitenant-kolonel-directeurs, 10 majoor-ingenieurs, 21 kapitein-ingenieurs, 26 luitenant-ingenieurs en 27 extraordinaire ingenieurs; hetzelve was verdeeld in zeven departementen, als: 1°. van de boven-Maas; 2°. van Staats-Vlaanderen; 3°. van Staats-Brabant langs de Schelde; 4°. van de Neder-Maas; 5°. van den Neder-Rijn en IJssel; 6°. van de Waal tot aan de Zuiderzee; 7°. van de Wedde en West-Woldingerland.

Aangezien de regimenten infanterie en kavallerie, met uitzondering der lijf-regimenten, de namen van hunne kolonels droegen, en derhalve, als zijnde aan gestadige naamsverwisseling onderhevig geweest, welligt eenige derzelve, onder hunne laatst gevoerde namen weinig bekend zijn, zoo zal het niet ondienstig wezen de geschiedenis der oude armee eenigzins hooger op te halen.

Zoodra was de vrede van Aken (18 October 1748) niet gesloten, die een einde maakte aan den oorlog waartoe de Oostenrijksche erf-opvolging had aanleiding gegeven, of eene vermindering der landmagt moest weder plaats hebben. De schrandere vorst *Willem IV* overleefde de volbrenging niet van *deese verdrietige saak*, zoo als men in de inleiding der resolutie van Hunne Hoog Mogenden van den 22sten December 1731 leest; het was slechts onder het bewind van Zijne Koninklijke weduwe, Prinses *Anne*, dat in het volgende jaar eene nieuwe zamenstelling van het leger werd vastgesteld, van welk tijdstip af dan ook het volgend tabellarische geschiedverhaal aanvang neemt.

NOMMER DER KORPSEN.	IN 1752 ZAMEN- GESTELD GEWEEST		NA 1752 GENAAMD GEWEEST:
	NAMEN OP DEN 1 ^{en} JANUARIJ 1795.	UIT DE REGIMENTEN	
INFANTERIE.			
"	Hollandsche gardes.	Hetzelfde.	Dit regiment veranderde niet van naam.
"	Oranje Gelderland.	Hetzelfde en Broekhuizen.	Idem.
"	Oranje Vriesland.	Hetzelfde.	Idem.
"	Oranje Stad en Lande	Oranje Stad en Lande en Oranje Drenthe.	Idem.
"	Oranje-Nassau (1e regiment).	1e en 2e bataillon Oranje-Nassau.	Idem.
"	Oranje-Nassau (2e regiment).	5e Bataillon Oranje-Nassau en markgraaf van Baden-Durlach.	Idem.
"	Erfprins van Oranje.	In het jaar 1768 opgerigt als 5e regiment Oranje-Nassau.	Oranje-Nassau (3de regiment), tot dat in het jaar 1787 Z. D. H. de toenmalige Erfprins van Oranje hetzelve bekwam.
1	De Schepper.	Glinstra en Aylva.	Aylva, Burmania, Prins Willem George Frederik van Oranje, de Schepper.
2	Van Maneil.	Veltman en Lewe.	Lewe, van Maneil.
3	Van Dopff.	Du Vergé en Evertsen.	Evertsen, Bentinck, van Dopff.
4	Von Wilcke.	D'Envie en Deutz.	Jaçot, Zouteland, Kretschmar, Meuser, Heijde, Patot, d'Envie, von Wilcke.
5	Des Villates.	Des Villates en Prins van Holstein-Gottrop	Prins van Holstein Gottrop, Pollardy, Des Villates.
6	Van Welderen.	Van Brakell en van Rantwijk.	Van Rantwijk, van Welderen.
7	De Bons.	Kinschot en La Rivière.	Kinschot, Cronstrom, Freyberg, van Oijen, van Hardenbroek, de Bons.
8	Bosc de la Calmette.	Pretorius en Lely.	Pretorius, Onderwater, Bosc de la Calmette.

9	Van Randwijk.	Saxen-Hilbourghausen en van Rechteren	Van Rechteren, Sommerlatte, van Randwijk.	23	Stuart.	Gedeelten van Holkett en Drumlanry, toenmaals Schotten. des Ecosais.	Holkett, Villegas, Stewart, Stuart.
10	Van Brakell.	Van Swanenberg en Prins van Stolberg.	Prins van Stolberg, de Brauw, van Raders, van Brakell.	24	Bentinck.	Steward en een gedeelte van Holkett, toenmaals Schotten.	Holkett, Gordon, Dundas, Bentinck.
11	Van Bylandt (ligte troepen).	Guy en Maleprade.	Guy, Maleprade, Leusden, Graaf van Efferen, Graaf van Dam, Graaf van Bylandt.	"	Vorst van Waldeck (1e regiment).	Vorst van Waldeck (1e en 2e bataillon).	Veranderdeniet van naam.
12	Bedaulx.	Lintman en Thierry.	Lintman, van Bylandt, Bedaulx.	"	Vorst van Waldeck (2e regiment).	Vorst van Waldeck, 5e bat., hetwelk na den vrede van Aken op halve soldij naar het Waldecksche was terug gekeerd, doch in 1767 opgeroepen en met een 4e bataillon vermeerderd.	Idem.
13	De Thouars.	Burmania en Prins van Baden-Durlach.	Prins van Baden, Durlach, Burmania, Prins van Baden, van Quadt, De Thouars.	"	Vorst van Waldeck (3de bataillon).	"	Idem. Dit bataillon werd in 1784 in dienst der Vereenigde Nederlanden genomen, voorts op halve soldij naar het Waldecksche terug gekeerd en in 1793 wederopgeroepen.
14	Hessen-Darmstadt.	Prins van Baden-Baden, 2 kompagn. Oranje Gelderland, 3 kompagn. Oranje Vriesland, 1 komp. Oranje Stad en Lande	Prins van Baden-Baden, Prins van Nassau-Usingen, idem, Prins G. van Hessen-Darmstadt, Prins C. L. van Hessen-Darmstadt.	"	Vorst van Waldeck (3de bataillon).	"	Te voren het 2de bataillon van het 2de regiment Oranje-Nassau, doch in 1794, met inlijving van een gedeelte van het regim. n°. 11, en aanwerving, tot een afzonderlijk regiment gevormd. Verdere bijzonderheden omtrent die zamenstelling vindt men in de resolutie van Hunne Hoog Mogenden van den 7den September 1792.
15	De Petit.	Van Leiden en Holsten.	Van Leiden, Holsten, Hertell, Suljard de Leeftlael, Maillebois, De Petit.	"	Markgr. van Baden.	"	
16	Von Münster.	Croyé en Bekker.	Croyé, Ruisch, De Casembroot, Godin, von Münster.	"	Markgr. van Baden.	"	
17	Van Plettenberg.	Rumpf en Acronius.	Rumpf, Acronius, de Nostitz, van Plettenberg.	"	Markgr. van Baden.	"	
18	Van Wartensleben.	Hertog van Brunswijk en Villegas.	Hertog van Brunswijk, Villegas, Somseldijk, van Pabst, Graaf A. van Wartensleben, Graaf C. van Wartensleben.	"	Markgr. van Baden.	"	
19	Douglas (mariniers).	"	De Salve (opgerigt in 1765), Douglas.	"	Saxen-Gotha.	Een bataillon van 10 kompagnien, doch in 1764 vermeerderd met 4 kompagnien en gevormd tot een regiment van 2 bataillons.	Prins Willem van Saxen-Gotha, prins Frederik van Saxen-Gotha.
20	Von Geusau.	Van den Clooster en Prins van Beveren.	Van den Clooster, Prins C. van Nassau-Weilburg, Prins W. L.-C. van idem, Erfprins van idem, Prins van Baden, von Geusau.	"	Nassau-Usingen (regiment Walen van 5 bataill. tot in 1795).	Lillers, Smislaert, Cornabé.	Lillers, Smislaert, Grenier, De Bellegarde, Prins van Nassau-Usingen.
21	Westerloo (mariniers).	"	Fourgeoud (opgerigt in 1772), Bentinck, Rijngraaf van Salm, Westerloo.	"	De Perez (bataillon Waalsche grenad.)	"	In 1795 afgescheiden van het regiment Walen, in afwachting dat daarvan door aanwerving van een tweede bataillon een regiment zou worden gevormd.
22	Van Nijvenheim.	Majoribanks en een gedeelte van Holkett, toenmaals Schotten, doch in 1782 genationaliseerd, gelijk ook de volgende.	Majoribanks, Mackay, Houstoun, van Nijvenheim.	"	De Perez (bataillon Waalsche grenad.)	"	

KAVALLERIE.

Gardes te paard.	Hetzelfde.	Dit regiment veranderde niet van naam.
Garde-dragonders.	Hetzelfde.	Idem.
Oranje Vriesland en karabiniers van Zijne Hoogheid, of Oranje-karabiniers.	Oranje Vriesland en Hoeufft van Oijen (karabiniers).	Idem.
Tuyll van Serooskerken.	Cannenburg en van Eik.	Van Eik, van Tuyll van Serooskerken.
Van Bentinck.	Graaf van Nassau en Nassau la Leck.	Graaf van Nassau, Beverweerd, van der Beke, Stavenisse, Pous, van Bentinck.
Hessen-Philipstall.	Prins van Birkenfeld en Heijenoort.	Heijenoort, Famars, Landgraaf van Hessen-Philipstall.
Van der Duijn.	Hessen-Philipstall en Buijs.	Buijs, van Stöcken, van der Duijn van 's Gravemoer, van der Duijn.
Hoeufft van Oijen.	Hop en van Rechten.	Hop, van Rechten, van der Hoop, Hoeufft van Oijen.
Van Bylandt, (Waal-sche dragonders).	Trips en twee kompagnien van Ditfourth.	Trips, van Bylandt.
Hessen-Kassel (dragonders).	Massau, en drie kompagnien van Ditfourth.	Massau, Ditfourth, Prins van Hessen-Kassel.
Van Heeckeren (hussaren).	"	In 1793 gevormd van de in bijzondere dienst der provincie Holland aangehouden hussar. van het legioen van Salm.
Timmermans (hussaren, 4 kompagn.)	"	Opgerigt in 1794.

ARTILLERIE.

In het begin der achttiende eeuw bestond het korps artillerie, na den successie-oorlog, slechts uit acht kompagnien. Vervolgens werd hetzelfde gebragt op 4 bataillons, ieder van 5 kompagnien, en in 1795 vermeerderd met nog een zoodanig bataillon en 2 brigaden rijdende artillerie, iedere brigade van 2 kompagnien.

De chefs van het korps artillerie zijn van het eerstgemelde tijdstip af geweest: *van IJssel, van Verschuur, Glabbeck, Creutznach, J. A. Marsfeldt, J. F. Marsfeldt, Du Pont, Paravicini di Capelli* en Z. D. H. de Heer Generaal en Grootmeester der Artillerie Prins *Frederik van Oranje*.

GENIE.

Directeur-generaals van de fortificatiën zijn van het jaar 1688

tot het jaar 1795 geweest: *Du Puy heer van Cambon, Du Puy de Lepinasse, Menno baron van Coehoorn, Le Vasseur de Roques, Hertell, Du Moulin, de Veye*.

Alvorens verder te gaan, zal ongetwijfeld eene algemeene opgaaf der toenmalige zamenstelling en sterkte van de onderscheidene korpsen hare plaats hier vinden.

Een regiment infanterie bestond uit twee bataillons, ieder bataillon uit 1 kompagnie grenadiers en 6 kompagnien muskettiers. Eene kompagnie muskettiers, volgens de zamenstelling van 7 September 1792, die weinig verschilde met die van 2 Maart 1752, was sterk, met de *prima plana* (1), 52 hoofden, te weten: 1 kapitein, 1 luitenant, 1 vaandrig of sous-luitenant, 5 sergeanten, 4 korporaa's, 2 tamboers, 40 gemeenen. De kompagnien grenadiers waren 57 hoofden sterk, omdat daarbij 1 kapitein-kommandant en 4 gemeenen meer dan bij de muskettier-kompagnien waren. De staf bestond uit 10 hoofden, te weten: 1 kolonel, 2 luitenant-kolonels, 2 majoors, 2 adjudanten, 2 chirurgyn-majoors en 1 tamboer-majoor, doch vermits de vijf hoofd-officieren tevens kapiteins van kompagnien waren, zoo moet voor den staf slechts 5 hoofden gebragt worden, en alsdan kan men uitrekennen dat een regiment infanterie sterk was 745 hoofden.

Bij het regiment Hollandsche gardes waren de grenadier-kompagnien sterk 74 en de muskettier-kompagnien 67 hoofden. Bij de Zwitsersche regimenten waren de kompagnien nog sterker, doch niet van gelijke sterkte bij alle regimenten, en voorts bestonden de bataillons slechts uit zes kompagnien, terwijl er geene afzonderlijke kompagnien grenadiers waren, maar bij iedere kompagnie zich een zeker getal grenadiers bevond, zoo als ook oudtijds bij de Nationale, Duitse, Schotsche en Waalsche infanterie, het vijfde gedeelte van iedere kompagnie uit grenadiers bestond, tot dat in het jaar 1749 het zamenstellen van afzonderlijke kompagnien grenadiers werd bevolen (2).

(1) Hetgeen men toenmaals *prima plana* noemde, wordt thans genaamd *kader*. Het eerste was latijn, het tweede is verbasterd Fransch. In de dekreten van 1807 is somwijlen geschreven *de ramen*. Het is hier de plaats niet om te onderzoeken, of er geen echt Hollandsch woord bestaat om het bedoelde aan te duiden.

Noot van den Schrijver.

(2) Het verdient allezins opmerking, dat volgens de artikelen rakende het formeren van kompagnien grenadiers, van den 7den Junij 1749, volstrekt geene lange mannen tot grenadiers mogten getrokken worden, maar *robuste*, welgemaakte soldaten van een middelmatig *postuur*, niet boven de vijf voet en vijf duim Rijnlandsche maat, noch onder de vijf voet vier duim.

Van die bepaling is echter in volgende jaren langs hoe meer afgeweken, en volgens eene order van den 16den November

Een regiment kavallerie, zoo wel gardes als andere troepen, was slechts sterk 341 hoofden en 382 paarden, verdeeld in 4 eskadrons, ieder eskadron van 2 kompagnien, iedere van welke bestond uit 1 ritmeester, 1 eersten luitenant, 1 tweeden luitenant (kornet of vaandrig) 2 wachtmeesters, 4 korporaa's, 1 trompetter en 52 gemeenen, terwijl de kleine staf bestond uit vijf hoofden, te weten: 1 adjudant, 1 chirurgijn-majoor, 1 pikeur, 1 pauker en 1 paardenmeester op wachtmeesters-gage.

De kompagnien artillerie te voet waren sterk 156 hoofden, te weten: 1 kapitein, 1 kapitein-kommandant, 2 ordinaris meester-vuurwerkers, 5 onder-luitnants, 1 eerste bombardier, 9 bombardiers, 10 korporaa's, 100 kanonniërs, 2 tamboers, 4 timmerlieden, 1 smid, 1 wielmaker en 1 frater.

De solliciteurs zijn in de sterkte niet begrepen, hoezeer bij iedere kompagnie, zonder onderscheid van wapen, één op de monsterrollen werd gevoerd.

In het laatst van het jaar 1784, toen een oorlog met den keizer *Josephus II* te duchten was, werden de kompagnien grenadiers vermeerderd met 1 sergeant en 12 grenadiers, de kompagnien muskettiers met 1 sergeant, 1 tamboer en 9 muskettiers, en de kompagnien kavallerie met 15 ruiters. Na het sluiten van het traktaat van Fontainebleau (8 November 1785) werd die vermeerdering weder afgedankt, met uitzondering dat bij iedere kompagnie muskettiers 2 tamboers werden aangehouden, terwijl er te voren maar een bij eene zoodanige kompagnie bestond; bij iedere kompagnie grenadiers waren reeds sedert de oprigting derzelve 2 tamboers.

In het begin van het jaar 1795 werd het leger, bij het ontstaan van den Franschen omwentelings-oorlog, weder vermeerderd, als volgt: iedere kompagnie grenadiers werd vermeerderd met 1 kapitein des armes (thans genaamd fourier) en 16 man, iedere kompagnie muskettiers insgelijks met 1 kapitein des armes en 14 man; wijders werden er bij ieder regiment aangesteld vijf muzikanten, en bij iedere kompagnie grenadiers één pijper, zoo dat maar twee pijpers bij een regiment waren. Deze vermeerdering was bij het regiment Hollandsche gardes minder en bij de Zwitsersche regimenten veel aanmerkelijker. Iedere kompagnie kavallerie werd vermeerderd met 1 kwartiermeester, 1 gefreite korporaal en 16 ruiters. De artillerie werd zoodanig vermeerderd als reeds is vermeld.

Door deze vermeerdering werd iedere grenadier-kompagnie bij de ordinaris regimenten infanterie sterk 74 hoofden, en

1771, waarbij het trekken van grenadiers uit de muskettier-kompagnien, als gevende aanleiding tot groote oneenigheden tusschen de kapiteins, werd verboden, moesten de grenadiers ten minste 5 voet 5 duim lang wezen, doch niet langer dan ten hoogste 5 voet 10 duim.

Noot van den Schrijver.

iedere muskettier-kompagnie 67 hoofden, en alzoo de 12 muskettier-kompagnien van een regiment te zamen 804 hoofden. Uit deze twaalf kompagnien werd bij ieder regiment, dat bestemd was om te velde te trekken, een veld-bataillon gevormd, van 8 kompagnien of pelotons, van zoodanige sterkte dat slechts een zwak depôt achter bleef.

Van de grenadier-kompagnien der Nationale, Duitsche en Waalsche regimenten werden bijzondere grenadier-bataillons gevormd, welke gekommandeerd en zamengesteld zijn geweest als volgt:

Kommandanten.

Luitenant-kolonel <i>van Plettenberg.</i>	} 2 kompagnien } 2 " van Bedaulx. } 2 " van Welderen. } 2 " van Nijvenheim. } 2 " de Schepper.
Kolonel <i>van Buseck.</i>	
Luit.-kol. <i>van Tengnagel</i> , en na het sneuvelen van denzelfden op den 15 ^{en} September 1795, de luit.-kol. prins <i>van Reuss en Plauen.</i>	
Luitenant-kolonel <i>van Breydenbach.</i>	} 2 " van Baden. } 2 " van Wartensleben. } 2 " Bosc de la Calmette. } 2 " Westerloo.
Kolonel <i>van Raesfeldt.</i>	
Kolonel <i>de Larray.</i>	
Luit.-kol. <i>van Rechteren.</i>	} 2 kompagnien Oranje Gelderland. } 2 " Oranje Vriesland. } 2 " Oranje Stad en Lande. } 2 " van Plettenberg.
Luit.-kol. <i>van Hohenlohe.</i>	
Luitenant-kolonel <i>von Zillhardt.</i>	
	} 2 " Douglas. } 2 " van Maneil. } 2 " Bentinck. } 2 " Des Villates.
	} 2 " Oranje-Nassau n ^o . 1. } 1 kompagnie Oranje-Nassau n ^o . 2. } 2 kompagnien Erfprins van Oranje. } 1 kompagnie Markgraaf van Baden.
	} 2 kompagnien Stuart. } 2 " Von Münster. } 2 " De Bons. } 2 " De Petit. } 2 " Saxon-Gotha. } 2 " von Wilcke.
	} 2 " van Randwijk. } 2 " Waldeck, 1e regiment. } 2 " Waldeck, 2e " " } 2 " Hessen-Darmstadt.

Zoodanig was het leger der Vereenigde Nederlanden, hetwelk in het laatste van het jaar 1792 en in de veldtogten der jaren 1793 en 1794 Neêrlands ouden krijgsroem menigwerf gestand deed.

In het begin van het jaar 1794 bevonden de legers der bondgenooten zich op den weg om in het hart van Frankrijk te dringen, doch de wisselvalligheden der oorlogs-uitkomsten, stuitten niet alleen hunnen voortgang, maar noodzaakten dezelve in het laatste van datzelfde jaar over den Rijn en de Maas terug te trekken. De buitengemeen strenge koude in den win-

ter van 1794 op 1795 verdelgde onze natuurlijke verdedigingsmiddelen; de breede vlooden die de Zuidelijke grenzen van Oud-Nederland dekken, werden in vast land veranderd. Vergeefs waren de pogingen des vijands geweest om die vlooden over te trekken zoo lang zij vloeibaar waren; hun aanval op den 12den December mislukte, inzonderheid bij het fort St. Andries, dermate, dat de afgevaardigden der Fransche conventie, den generaal *Moreau*, die, gedurende eene ziekte van den generaal en chef *Pichegru*, het bevel over het Fransche leger van het Noorden voerde, eindelijk toestonden om het leger de winter-kwartieren te doen betrekken. Weinige dagen daarna vroom het geweldig, en nu werd weder besloten de vijandelikheden voort te zetten. Alle wateren vast bevroren zijnde, gelukte het den vijand door deszelfs overmagt den 27sten December de Waal over te trekken. Den 12den Januarij 1795, terwijl nog maar een gedeelte van het Fransche leger zich aan deze zijde der rivieren bevond, hield onverwachts de vorst op en veranderde in sterken dooi. De toestand des vijands was netelig, zijne bezorgdheid evenaarde onze hoop, doch in het boek des noodlots stond anders geschreven, twee dagen later vroom het wederom sterker dan te voren, en Oud-Nederland werd overweldigd. De Fransche omwentelings-geest vernietigde de oude staats-instellingen, en het nieuw opgeworpen bestuur kocht voor het land, hetwelk den naam van Bataafsche republiek bekwam, een schijnbeeld van zelfstandigheid voor honderd millioenen guldens, met de verpligting tevens om 25,000 man Fransche troepen te betalen en te verzorgen.

Het overschot van het leger der Vereenigde Nederlanden kwam, bij besluit der nieuwe staten-generaal van den 8 Julij 1795, of het zoogenaamde plan van organisatie, eene nieuwe zamenstelling. De gardes, zoo te voet als te paard, werden geheel opgeheven, met uitzondering van de kompagnien Vriessche en Groningsche gardes, die nog eenige jaren bestaan hebben. De Zwitsers keerden naar hun land terug, het regiment Saxen-Gotha, benevens de twee regimenten en het 5de bataillon Waldeck bleven op hun zelve in dienst der Bataafsche republiek, terwijl van de Nationale, Waalsche en Duitsche troepen, die niet in gecapituleerde dienst waren, een nieuw leger werd gevormd, bestaande uit:

Zeven halve brigaden infanterie.

Vier bataillons jagers.

Vier regimenten kavallerie, waarvan twee zware kavallerie, een dragonder en een hussaren.

Vier bataillons artillerie.

Twee kompagnien rijdende artillerie.

Eene kompagnie pontonniers, en

Twee kompagnien mineurs en sappeurs.

De oude korpsen werden ingelijfd als volgt:

INFANTERIE.

Oranje Gelderland	bij het	2 bataillon der 4e halve brigade.
Oranje Vriesland	» 3	» 4e » »
Oranje Stad en Lande	» 2 en 5	» 6e » »
Oranje-Nassau n ^o . 1	» 2	» 1e » »
Oranje-Nassau n ^o . 2	» 1	» 2e » »
Erfprins van Oranje	» 3	» 5e » »
De Schepper	» 1	» 4e » »
Van Maneil	» 2	» 5e » »
Van Dopff	» 2	» 5e » »
Von Wilcke	» 1	» 5e » »
Des Villates	» 1 en 2	» 1e » »
Van Welderen	» 5	» 5e » »
De Bons	» 2	» 5e » »
Bosc de la Calmette	» 1	» 2e » »
Van Randwijk	» 3	» 2e » »
Van Brakell	» 1	» 1e » »
Bedaulx	» 1	» 6e » »
De Thouars	» 2	» 4e » »
Hessen-Darmstadt	» 1	» 5e » »
De Petit	» 3	» 4e » »
Van Plettenberg	» 2 en 5	» 1 en 2e » »
Von Wartensleben	» 3	» 1e » »
Douglas	» 1	» 4e » »
Von Geusau	» 1	» 5e » »
Westerloo	» 2 en 5	» 5e » »
Stuart	» 3	» 6e » »
Bentinck	» 2	» 6e » »
Markgraaf van Baden	» 2	» 2e » »
Nassau Usingen	» 1	» 6e » »

Von Münster, Van Nijvenheim en De Perez, strekten tot zamenstelling der 7de halve brigade.

Van Bylandt ligte troepen, werd ingelijfd bij de vier bataillons jagers.

KAVALLERIE.

Het 1ste regiment werd zamengesteld uit de regimenten kavallerie Bentinck, Hessen-Philipstall en van der Duijn.

Het 2de regiment uit de regimenten Oranje Vriesland en karabiniers, Tuyl van Serooskerken en Hoeufft van Oijen.

Het regiment dragonders uit de regimenten dragonders van Bylandt en Hessen-Kassel.

Het regiment hussaren uit het regiment hussaren van Heeckeren.

ARTILLERIE.

Deze werd zamengesteld als volgt:

Het 1ste bataillon uit	2	1 kompagnie van het oude	1e bataillon.
		2 kompagnien	» » 2e »
		» »	» » 5e »
		1 kompagnie	» » 4e »

Het 2de bataillon uit	{ 2 kompagnien van het oude 2e bataillon. 1 kompagnie " " 3e " 1 " " " 4e " 2 kompagnien " " 5e "	
		{ 1 kompagnie " " 1e " 1 " " " 3e " 2 kompagnien " " 4e " 2 " " " 5e "
Het 3de bataillon uit		
Het 4de bataillon uit		

De rijdende artillerie, de pontonniers en de mineurs en sappeurs, werden zamengesteld uit de oude korpsen van die wapenen.

Volgens het plan van organisatie van 8 Julij 1793, was de sterkte en samenstelling der korpsen als volgt:

Eene halve brigade infanterie bestond uit drie bataillons, ieder bataillon van negen kompagnien, waarvan een grenadiers en acht fuseliers, de sterkte was als volgt:

De staf eener halve brigade bestond uit: 1 kolonel, 1 adjudant-majoor-kapitein en 12 muzikanten, te zamen 14 hoofden. De staf van een bataillon uit: 1 luitenant-kolonel, 1 luitenant-kwartiermeester, 1 adjudant, 1 chirurgijn-majoor, 1 aide-chirurgijn, 2 chirurgijn-elèves, 1 tamboer-majoor, 1 meester-geweermaker, te zamen 9 hoofden. Eene kompagnie grenadiers of fuseliers uit 1 kapitein, 1 eersten luitenant, 1 tweeden luitenant, 1 sergeant-majoor, 3 sergeanten, 1 korporaal-fourier, 6 korporaals, 2 tamboers en 60 grenadiers of fuseliers, waaruit men berekenen kan dat eene halve brigade sterk was 2093 hoofden.

Een bataillon jagers bestond uit zes kompagnien, en was van de volgende sterkte:

De staf gelijk aan die van een bataillon infanterie van linie, uitgezonderd een staf-halvemaanblazer in plaats van een tamboer-majoor. Eene kompagnie was sterk 1 kapitein, 1 eerste luitenant, 1 tweede luitenant, 1 sergeant-majoor, 4 sergeanten, 1 korporaal-fourier, 8 korporaals, 1 halvemaanblazer, 2 waldhorenblazers en 80 jagers, te zamen 100 hoofden, zoo dat een bataillon jagers 609 hoofden sterk was.

Een regiment kavallerie, dragonders of hussaren, was zamengesteld uit vier eskadrons of acht kompagnien van de volgende sterkte:

De staf van het regiment: 1 kolonel, 2 luitenant-kolonels, 1 kwartiermeester, 1 chirurgijn-majoor, 1 tweeden chirurgijn, 2 elèves of fraters, 1 eersten en 1 tweeden adjudant, 1 eersten en 1 tweeden pikeur, 1 zadelmaker en 1 vaansmid, te zamen 14 hoofden en 11 paarden. Eene kompagnie: 1 ritmeester, 1 eersten luitenant, 1 tweeden luitenant, 1 opper-wachtmeester, 2 wachtmeesters, 1 korporaal-fourier, 5 korporaals, 64 rui-

ters en 1 trompetter, te zamen 77 hoofden en 80 paarden, zoo dat een regiment troepen te paard sterk was 630 hoofden en 631 paarden.

Het korps artillerie was zamengesteld uit vier bataillons artillerie te voet, ieder van zes kompagnien, en twee kompagnien rijdende artillerie; de sterkte was de volgende:

De staf van het korps: 1 kolonel chef, 1 adjudant kapitein, 1 schrijver tweeden luitenant, te zamen 3 hoofden. De staf van een bataillon: 1 luitenant-kolonel, 1 adjudant-luitenant, 1 kwartiermeester-luitenant, 1 tamboer-majoor, te zamen 4 hoofden. Eene kompagnie: 1 kapitein, 2 eerste luitnants, 2 onder-luitnants, 1 eersten bombardier, 7 bombardiers, 1 korporaal-fourier, 7 korporaals, 2 kadets-elèves, 70 kanonniers, 2 tamboers, 2 timmerlieden, 1 wielenmaker-kanonnier, 1 smid-kanonnier, 1 kompagnie's-chirurgijn, te zamen 100 hoofden, zoo dat ieder bataillon 604 hoofden sterk was.

Eene kompagnie rijdende artillerie bestond uit: 1 kapitein, 1 eersten luitenant, 2 onder-luitnants, 1 eersten wachtmeester, 6 wachtmeesters, 1 korporaal-fourier, 6 korporaals, 2 kadets-elèves, 64 kanonniers, 1 trompetter, 1 timmerman, 1 wielenmaker, 1 smid, te zamen 88 hoofden en 92 paarden; de kleine staf der twee kompagnien bestond uit: 1 adjudant, eersten luitenant, 1 onder-pikeur, onder-luitenant, 1 tweeden chirurgijn, 1 zadelmaker, 1 vaansmid, te zamen 5 hoofden en 1 paard voor den adjudant.

Van het korps mineurs en sappeurs bestond de staf uit 1 luitenant-kolonel, 1 luitenant-kwartiermeester, 1 adjudant onder-luitenant en 1 chirurgijn, te zamen 4 personen; eene kompagnie was zamengesteld uit 1 eersten kapitein, 1 tweeden kapitein, 1 eersten luitenant, 1 onder-luitenant, 1 eersten sergeant, 4 sergeanten, 1 korporaal-fourier, 6 korporaals, 40 mineurs en sappeurs, 1 tamboer, 10 metselaars, 4 steenhouwers, 6 timmerlieden en 1 smid, te zamen 79 personen; zoo dat het korps, bestaande uit twee kompagnien en den staf, sterk was 162 hoofden.

De kompagnie pontonniers bestond uit 1 kapitein, 1 eersten luitenant, 1 onder-luitenant, 1 sergeant-majoor, 2 sergeanten, 1 fourier, 4 korporaals, 1 blikslager, 1 smid, 1 wielenmaker, 5 timmerlieden, 2 tamboers, 40 pontonniers en 1 chirurgijn, te zamen 60 hoofden.

Het korps ingenieurs was 72 hoofden sterk, te weten: 1 kolonel-directeur-generaal, 3 kolonel-directeurs, 2 luitenant-kolonel-directeurs, 6 luitenant-kolonel-ingenieurs, 20 kapiteins, 22 luitnants en 18 extraordinaris ingenieurs.

Het leger was alzoo sterk en zamengesteld als volgt:

Zeven halve brigaden infanterie van 2095 man . . .	14631 man.
Vier bataillons jagers van 609	2456 »
De Duitsche infanterie van Waldeck en Saxon-Gotha . . .	3606 »
Vier regimenten troepen te paard van 650	2520 »
De artillerie te voet	2419 »
De rijdende artillerie	181 »
De pontonniers	60 »
De mineurs en sappeurs	162 »
Het korps ingenieurs	72 »
De Amsterdamsche stads-soldaten	400 »
De kompagnie Vriesche garde	202 »
De kompagnie Groningsche garde	75 »
<hr/>	
Te zamen	26784 man.

Zoodanig bestond het leger gedurende vier jaren, tot dat hetzelfde in den zomer van het jaar 1799 vermeerderd werd, en bij dekreet van den 8sten Januarij 1800, de volgende nieuwe zamenstelling en aanmerkelijke vermeerdering bekwam.

Infanterie.

Bij den staf eener halve brigade werd de post van kapitein-adjutant-majoor opgeheven; blijvende een zoodanige staf alzoo sterk 15 hoofden; de staf van een bataillon werd vermeerderd met 1 majoor en 1 meester zadelmaker, wordende alzoo sterk 11 hoofden; iedere kompagnie grenadiers werd vermeerderd met 1 sergeant, 2 korporaals en 56 grenadiers, bekomende alzoo de sterkte van 115 hoofden; iedere kompagnie fuseliers werd vermeerderd met 1 sergeant, 2 korporaals en 50 fuseliers, wordende alzoo 109 hoofden sterk, waaruit men berekenen kan dat ieder bataillon sterk was 998 hoofden, en eene halve brigade met haren staf 5007 hoofden.

Jagers.

De staf van een bataillon werd, gelijk die van een bataillon infanterie, gebragt op 11 hoofden, en iedere kompagnie, door de vermeerdering met 1 tweeden luitenant, 2 sergeanten, 4 korporaals, 2 halvemaanblazers, 1 waldhorenblazer en 56 jagers, gebragt op de sterkte van 165 man, zoo dat een bataillon met deszelfs staf sterk was 1001 hoofden.

Kavallerie.

Deze behield hare vorige zamenstelling, met uitzondering alleen dat de staf van een regiment vermeerderd werd met 1 staf-trompetter.

Artillerie te voet.

De staf van het korps en de staven der bataillons bleven hunne vorige zamenstelling behouden, doch iedere kompagnie werd vermeerderd met 1 tweeden kapitein, 1 bombardier, 1 korporaal, 2 tamboers, 1 wielenmaker, 1 smid en 58 kanonniers, en alzoo gebragt op de sterkte van 165 hoofden, zoo dat ieder bataillon sterk was 994 hoofden, en het korps artillerie te voet met deszelfs staf 5979 hoofden.

Rijdende artillerie.

De kleine staf werd op 7 hoofden gebragt, door bijvoeging van 1 kwartiermeester en 1 tweeden chirurgijn, en iedere kompagnie, door eene vermeerdering van 1 tweeden kapitein, 1 wachtmeester, 1 korporaal, 16 kanonniers en 1 trompetter, gebragt op de sterkte van 108 hoofden, zoo dat de twee kompagnien met derzelve kleinen staf eene sterkte van 225 hoofden bewamen.

Pontonniers, mineurs en sappeurs.

Deze behielden hunne vorige sterkte en zamenstelling.

Ingenieurs.

Dit korps werd vermeerderd met 1 luitenant-kolonel-directeur, 2 kapiteins, 2 luitenants en 2 extraordinaris ingenieurs. Ingevolge van deze nieuwe zamenstelling bestond het leger uit:

Zeven halve brigaden van 5007 man	21049 man.
Vier bataillons jagers van 1001	4004 »
De Duitsche infanterie van Waldeck en Saxon-Gotha . . .	3606 »
Vier regimenten troepen te paard van 631	2524 »
De artillerie te voet	5979 »
De rijdende artillerie	225 »
De pontonniers	60 »
De mineurs en sappeurs	162 »
Het korps ingenieurs	79 »
<hr/>	
Te zamen	36686 man.

In den herfst van het jaar 1805 werden de halve brigaden infanterie ontbonden, zoo dat ieder bataillon van n°. 1 tot 21 een afzonderlijk korps uitmaakte. De volgorde der bataillons werd behouden, zoo dat het 1ste bataillon der 1ste halve brigade n°. 1, en het 5de bataillon der 7de halve brigade n°. 21 bekwam, wordende alzoo alleenlijk de staven der halve brigaden opgeheven.

Deze geheel ondoelmatige inrigting hield slechts anderhalf jaar stand; eene nieuwe vorming van het staats-bestuur, met een raadpensionaris aan het hoofd, werd door eene hervorming van het leger gevolgd, hetwelk weder aanmerkelijk werd verzwakt. Wij schrijven geene staatkundige geschiedenis, en zijn alzoo niet in het geval om de staatslist te vermelden, welke den Franschen keizer bewoog eene vermindering der landmagt te dulden.

Vooreerst werd eene garde van den raadpensionaris opgericht, waartoe de grenadier-kompagnien van vijf ingelijfd wordende bataillons, n°. 4, 6, 15, 18 en 20, gebezigd, en overigens het noodige getal manschappen en paarden uit alle de korpsen van het leger getrokken werden, bestaande deze garde uit den algemeenen staf, een bataillon grenadiers, twee kompagnien jagers, twee kompagnien ligte dragonders, eene kompagnie hussaren en eene kompagnie artillerie.

De algemeene staf bestond uit 1 kolonel, 1 adjudant-kapitein, 1 kwartiermeester-kapitein, 4 officieren van gezondheid van verschillende graden, 1 geweermaker en 18 muzikanten, te zamen 26 hoofden.

De staf van het bataillon grenadiers bestond uit 1 luitenant-kolonel, 1 majoor, 1 adjudant, 1 tamboer-majoor, te zamen 4 personen. Eene kompagnie was zamengesteld uit 1 kapitein, 1 eersten luitenant, 2 tweede luitnants, 1 sergeant-majoor, 4 sergeanten, 1 fourier, 8 korporaaals, 2 tamboers, 1 pijper en 79 grenadiers, te zamen 100 man, zoo dat het bataillon grenadiers sterk was met den staf 804 man.

De staf van het korps jagers was zamengesteld uit 1 majoor, 1 adjudant, 2 officieren van gezondheid en 1 staf-halvemaan-blazer, te zamen 5 hoofden. Eene kompagnie jagers had dezelfde zamenstelling als eene kompagnie van het bataillon grenadiers, zoo dat de jagers van de garde met hunnen staf sterk waren 205 hoofden.

De staf van de garde te paard bestond uit 1 luitenant-kolonel, 1 adjudant, 1 kwartiermeester-luitenant, 5 officieren van gezondheid, 1 pikeur, 1 staf-trompetter, 1 vaansmid, te zamen 9 hoofden. Eene kompagnie ligte dragonders of hussaren had de volgende sterkte, als: 1 kapitein, 1 eersten luitenant, 2 tweede luitnants, 1 opper-wachtmeester, 2 wachtmeesters, 1 fourier, 5 korporaaals, 2 trompetters en 54 ligte dragonders of hussaren, te zamen 69 man, zoo dat de garde te paard 215 man sterk was.

De kompagnie artillerie bestond uit 1 kapitein, 1 tweeden kapitein, 2 eerste luitnants, 2 tweede luitnants, 1 bombardier-majoor, 8 bombardiers, 1 fourier, 8 korporaaals, 2 tamboers, 82 kanonniers, 5 werklieden, timmerman, wielenmaker en smid, 1 chirurgijn-elève, te zamen 112 hoofden.

Verzameling.

De algemeene staf	26 man.
Het bataillon grenadiers	804 "
Het korps jagers	205 "
De garde te paard	215 "
De kompagnie artillerie	112 "

Te zamen . 1562 man. (1)

Van de 21 bataillons infanterie werden 8 regimenten gevormd,

(1) De raadpensionaris *Rutger Jan Schimmelpenninck* had geene lijfwacht noodig, de toegenegenheid zijner landgenooten strekte hem daartoe. Zijne kleine garde was nochtans, inzonderheid wat de officieren en onder-officieren betreft, een uitgelezen korps. De bejaarde militairen die bij dezelve gediend hebben, en daar zijn er nog vele onder de generaals en hoofd officieren, herinneren zich gaarne aan dat tijdvak van hunne loopbaan.

Noot van den Schrijver.

ieder bestaande uit 2 veld-bataillons en 1 garnizoens-bataillon, ieder veld-bataillon bestaande uit 1 grenadier- en 4 fuselier-kompagnien, en het garnizoens-bataillon uit 4 kompagnien fuseliers. Het eerste regiment werd gevormd uit het 1ste en 8ste bataillon infanterie, het tweede regiment uit het 2de en 5de, het derde regiment uit het 6de en 7de, het vierde uit het 11de en 12de, het vijfde uit het 14de en 16de, het zesde uit het 15de en 17de, het zevende uit het 9de en 21ste en het achtste regiment uit het 10de en 19de bataillon infanterie. De vijf bataillons waarvan de grenadier-kompagnien, zoo als hiervoren is gemeld, naar de gardes overgingen, werden ingelijfd als volgt: het 4de bij het tweede regiment, het 6de bij het eerste, het 15de bij het vijfde, het 18de bij het zesde en het 20ste bij het 8ste regiment.

De sterkte en zamenstelling der regimenten was als volgt:

Staf van een regiment: 1 kolonel, 1 adjudant-kapitein, 1 kwartiermeester-kapitein, 1 tamboer-majoor, 12 muzikanten, te zamen 16 hoofden.

Staf van een veld-bataillon: 1 luitenant-kolonel, 1 adjudant, 1 luitenant-kwartiermeester, 4 officieren van gezondheid en élèves, 1 bataillons-tamboer, 1 geweermaker, te zamen 9 hoofden.

Eene veld-kompagnie fuseliers: 1 kapitein, 1 eersten luitenant, 2 tweede luitnants, 1 sergeant-majoor, 4 sergeanten, 1 fourier, 8 korporaaals, 1 pijper, 2 tamboers en 88 fuseliers, te zamen 109 man. Bij de grenadier-kompagnien, die overigens dezelfde zamenstelling als de fuselier-kompagnien hadden, waren maar 79 grenadiers, en alzoo te zamen 100 hoofden, zoo dat, in tegenstelling van hetgeen voormaals altoos plaats had gehad, de grenadier-kompagnien minder sterk dan de fuselier-kompagnien waren.

De staf van het garnizoens-bataillon: 1 majoor, 1 luitenant-kwartiermeester, 1 adjudant, 2 gezondheids-officieren, 1 bataillons-tamboer en 1 geweermaker, te zamen 7 personen.

Eene garnizoens-kompagnie: 1 kapitein, 1 eerste luitenant, 1 tweede luitenant, 1 sergeant-majoor, 2 sergeanten, 4 korporaaals, 1 tamboer en 40 fuseliers, te zamen 51 hoofden.

Een regiment infanterie was dus sterk:

De staf van het regiment	16 hoofden.
De twee veld-bataillons, ieder van 545 hoofden	1090 "
Het garnizoens-bataillon	211 "

Te zamen . 1517 hoofden.

Van de vier regimenten troepen te paard, die sedert het jaar 1795 hadden bestaan, doch waarvan de twee regimenten zware kavallerie in het jaar 1805 de benaming van ligte dragonders hadden aangenomen, en die als zoodanig waren uitgerust geworden, werden nu drie regimenten gevormd, te weten: twee regimenten dragonders en een regiment hussaren. Strekkende

het opgeheven wordende regiment ligte dragonders tot het voltallig maken van het oude regiment dragonders en van het regiment hussaren. De staf van ieder regiment werd vermeerderd met 1 chirurgijn-elève, waarvan het getal derhalve op drie werd gebragt, en 1 geweermaker. Iedere kompagnie werd verminderd met 6 ruiters en vermeerderd met een trompetter, zoo dat de sterkte van een regiment bedroeg 576 hoofden met 368 paarden, zijnde alsnu bij iedere kompagnie 4 ruiters zonder paarden.

Van de vier bataillons artillerie te voet werd een regiment gevormd van drie bataillons, ieder bataillon bestaande op den ouden voet uit zes kompagnien; het oude 1ste bataillon werd bij de drie anderen ingelijfd; het oude 4de bataillon werd het 1ste, terwijl de 2de en 3de hunne nummers behielden. De staf van het regiment bestond uit 1 kolonel, chef en inspecteur-generaal der magazijnen, 1 luitenant-kolonel, eerste inspecteur der magazijnen, 1 majoor, chef van het bureau, en 2 schrijvers, wordende alzoo gebragt op 5 hoofden; er waren nogtans ook bij dien staf 1 kapitein en 1 luitenant-adjutant, doch deze werden uit de bataillons getrokken, waartoe zij bleven behooren, genietende slechts eene verhooging van traktement. De staf van ieder bataillon werd vermeerderd met 1 geweermaker, en alzoo ook op 5 hoofden gebragt. Iedere kompagnie werd daarentegen verminderd met 55 man, te weten: 2 tamboers, 1 timmerman, 1 wielmaker, 1 smid en 48 kanonniers, blijvende alzoo sterk 112 hoofden, terwijl een bataillon met deszelfs staf sterk was 677 hoofden, en het regiment met den staf van hetzelfde 2056 hoofden.

De rijdende artillerie behield hare vorige sterkte en samenstelling, zijnde 225 hoofden en 227 paarden.

Er werd maar ééne kompagnie mineurs en sappeurs behouden, sterk 75 hoofden.

De kompagnie pontonniers bleef dezelfde, uitgezonderd eene vermeerdering van 1 sergeant, en eene vermindering van 1 korporaal en timmerman.

De sterkte van het leger was alzoo volgens het staats-besluit van 22 Junij 1805 als volgt:

De garde van den raadpensionaris	1562 hoofden	225 paarden.
8 regimenten infanterie	10356	»
2 regimenten ligte infanterie	2212	»
1 regiment artillerie	2056	»
2 kompagnien rijdende artillerie	225	» 227 »
1 kompagnie pontonniers	59	»
5 regimenten kavallerie	1779	» 1746 »
1 kompagnie mineurs en sappeurs	75	»
Totaal	18280 hoofden	2598 paard. (1)

(1) Meer bijzonderheden omtrent deze samenstelling, vindt

Hierbij moeten echter de vijf bataillons infanterie van Waldeck en het regiment infanterie Saxen-Gotha gevoegd worden, welke troepen afzonderlijk in dienst van den Staat bleven, en eerst in het volgende jaar bij de nationale infanterie ingelijfd zijn geworden.

Den 17den Junij 1806 kwam *Louis Bonaparte* als koning van Holland te 's Gravenhage aan. Reeds den 4den Julij daaraanvolgende verscheen een dekreet betreffende de samenstelling van de kavallerie, en den 18den dierzelfde maand een ander, omtrent de samenstelling van het leger in het algemeen, doch hetwelk in de bijzonderheden dermate onbepaald is, dat wij alleen zullen aanhalen, dat volgens hetzelfde het leger sterk was, de generale staf en het korps ingenieurs niet mede gerekend, 22075 man, waarvan 7112 man gardes, zoo dat omtrent een derde gedeelte van het leger uit de lijfwacht des konings bestond.

Daar de regimenten gardes bij ieder wapen n°. 1 moesten hebben, versprongen de nummers der overige regimenten. Het 1ste regiment infanterie werd alzoo het 2de, het 2de werd het 3de, enz. Bij de kavallerie had hetzelfde plaats.

Bij volgende dekreten van het jaar 1805, werd het 1ste regiment Waldeck ingelijfd bij het 2de regiment infanterie, het 2de regiment Waldeck bij het 3de regiment, het regiment Saxen-Gotha bij het 7de regiment. Van het 3de bataillon Waldeck werd de jager-kompagnie ingelijfd bij het 2de regiment jagers, en de fuselier-kompagnie bij het 3de regiment infanterie.

De gedeelten van korpsen bestemd geweest voor de koloniën die zich hier te lande bevonden, als het 22ste bataillon infanterie, gedeelten der 3de, 6de, 7de, 8ste en 9de bataillons jagers, de West-Indische artillerie en de depôts voor de troepen in de Oost- en West-Indiën, werden bij onderscheidene korpsen ingelijfd.

Een volgend dekreet van den 1sten Maart 1807 bepaalde meer stellig de samenstelling van het leger. De garde werd echter nog niet verminderd, blijvende bestaan, zoo als bij het dekreet van 18 Julij van het vorige jaar was bepaald, uit een regiment grenadiers van drie bataillons, sterk 3000 man, een regiment jagers van gelijke samenstelling en sterkte, een regiment kurassiers, doch slechts van twee eskadrons, te zamen sterk 414 man, een regiment hussaren van drie eskadrons, te zamen sterk 610 man, twee kompagnien rijdende artillerie en eene trein-kompagnie, waarvan de sterkte en samenstelling later

men in het *Recueil van Orders van den Lande*, uitgegeven in de jaren 1805 en 1806, door den toenmaligen kapitein bij de infanterie *J. H. Kesman*. In de volgende jaren 1806—1809, heeft een *Journal Militair* bestaan, doch daarin mogten geene dekreten omtrent de sterkte en samenstelling van het leger geplaatst worden.

is vastgesteld. Het overige gedeelte van het leger, bleef bestaan uit acht regimenten infanterie van linie en een regiment jagers, een regiment kurassiers, twee regimenten hussaren, een regiment artillerie te voet, twee kompagnien rijdende artillerie, een bataillon artillerie-trein en vier eskadrons gendarmerie.

De regimenten infanterie en het regiment jagers werden, volgens het gemelde dekreet van 1 Maart, gebragt op drie bataillons, ieder bataillon van negen kompagnien, waarvan eene grenadier of karabinier, eene voltigeur en zeven fuselier of jagers; de staf van een regiment bestond uit 24 hoofden, te weten: 1 kolonel, 1 groot-majoor, 1 kapitein-adjutant, 1 kapitein-kwartiermeester, 1 chirurgyn-majoor, 1 tamboer-majoor, 4 eerste handwerkslieden, geweermaker, kleedermaker, schoenmaker en slobkousenmaker, en 14 muzikanten. De staf van ieder bataillon bestond uit 11 hoofden, te weten: 1 luitenant-kolonel, 1 luitenant-adjutant, 1 luitenant-kwartiermeester, 1 aide-chirurgijn, 2 chirurgijns-elèves, 1 adjudant-onder-officier, 1 korporaal-tamboer, 1 geweermaker, 1 kleedermaker en 1 schoenmaker; eene kompagnie bestond uit 71 hoofden, te weten: 5 officieren, 6 onder-officieren, 8 korporaals, 1 pijper, 2 tamboers en 51 manschappen, waaruit berekend kan worden, dat een regiment sterk was 1974 hoofden. De garnizoen- of depôt-bataillons bestonden reeds volgens het dekreet van 18 Julij 1806 niet meer.

Ieder regiment kavallerie was sterk 752 hoofden en 527 paarden, verdeeld in vijf eskadrons of tien kompagnien; de staf van een regiment bestond uit 22 hoofden en 17 paarden, te weten: 1 kolonel, 1 majoor, 2 luitenant-kolonels, 1 kapitein-adjutant, 1 kapitein-kwartiermeester, 1 luitenant-kwartiermeester, 2 luitenant-adjutants, 1 kapitein-instructeur, 1 luitenant-instructeur, 1 chirurgijn-majoor, 1 aide-chirurgijn, 2 chirurgijns-elèves, 1 trompetter-majoor, 1 paarden-arts en 5 meesters handwerkslieden: zadelmaker, stangenmaker, geweermaker, kleedermaker en laarzenmaker, welke niet bereden waren; een kompagnie bestond uit 73 hoofden en 51 paarden, te weten: 4 officieren, 6 onder-officieren, 8 korporaals, 1 hoefsmid, 2 trompetters en 52 ruiters, voor welke maar 50 paarden aangehouden werden.

Onze pogingen om de verdere geschiedenis van het Hollandsche leger, gedurende het vierjarig bewind van den koning van Holland, volledig te beschrijven, zijn vruchteloos geweest; de aantekeningen omtrent de opgevolgde veranderingen in de samenstelling en sterkte van hetzelfde, die ons welwillend zijn medegedeeld, hebben wij zoo wel onvolledig als onze eigene bevonden; men zou, na daartoe bekomene bewilliging, de menigvuldige dekreten en kabinets-orders, voor zoo veel zij aanwezig zijn, uit 's Rijks archief moeten kunnen ligten, en dan

nog was men weinig gevorderd, daar sommige dier verordeningen nooit of slechts gedeeltelijk zijn uitgevoerd geworden. Wij moeten ons derhalve tot de volgende algemeene schetsen bepalen.

De 7000 man gardes hebben nooit voltallig kunnen gemaakt worden, hoezeer de koning gemagtigd was, om uit de regimenten Fransche infanterie, in soldij van Holland, de noodige officieren, onder-officieren en verdere manschappen tot het samenstellen van zijne garde te trekken, en zelfs de matrozen van eenige oorlogs-vaartuigen bij de garde te voet zijn ingelijfd geworden. De staven der regimenten, bataillons en kompagnien, zoo wel van de garde als van de infanterie van linie, zijn wel in 1807 bijkans voltallig geweest, zoo als de gedrukte naamregisters der officieren en onder-officieren van de gardes en der officieren van het leger in het algemeen aanwijzen, maar de verdere manschappen hebben steeds grootendeels ontbroken.

Eene garde, bijkans een derde gedeelte van het geheele leger uitmakende, kon, wegens de kostbaarheid derzelve (1) en den treurigen toestand van 's lands geldmiddelen, op den duur geen stand houden. De garde, zoo wel te paard als te voet, heeft dan ook, gedurende het vierjarig bestaan van het koningrijk Holland, bijkans aanhoudende *reorganisatiën* en ver-

(1) De traktementen en soldijen der gardes waren bepaald als volgt: bij de garde te voet, voor een kolonel *f* 5500, een groot-majoor *f* 4500, luitenant-kolonel *f* 4000, kapitein *f* 2400, eersten luitenant *f* 1500, tweeden luitenant *f* 1200 's jaars; wijders per dag, een sergeant-majoor *f* 1, sergeant en fourier 85 centen, korporaal 50 centen, tamboer, halvemaanblazer, pijper, grenadier of jager $37\frac{1}{2}$ cent, regiments-kind $18\frac{1}{4}$ cent. Bij de garde te paard, een kolonel *f* 6000, groot-majoor *f* 4800, luitenant-kolonel *f* 4500, kapitein *f* 3000, eerste luitenant *f* 2000, tweede luitenant *f* 1800 's jaars; wijders per dag, een opperwachtmeester *f* 1,25, wachtmeester en fourier *f* 1, brigadier 60 centen, trompetter 75 centen, kurassier of hussaar 45 centen, regiments-kind de helft. Bij de rijdende artillerie van de garde, de luitenant-kolonel *f* 4000, een kapitein *f* 3200 en overigens gelijk bij de garde te paard.

Bij de troepen van linie waren de traktementen en soldijen, over het algemeen, gelijk aan de tegenwoordige.

Voor de kosten der kleeding en uitrusting, werd aan de garde te voet *f* 1 en aan de garde te paard *f* 3,36 per man in de week op de monsterrollen geleden, doch de bepaling van dat *equipment-geld* was op geene berekeningen gegrond, en werd geheel ontoereikende bevonden. Toen de garde in 1810 Holland verliet om zich naar Parijs te begeven, had zij niet alleen aanzienlijke sommen meer uit de schatkist ontvangen dan haar volgens de monsterrollen toekwam, maar was daarenboven overladen met schulden aan fabrikanten en leverschepers.

minderingen ondergaan, en reeds in 1807 werd het regiment grenadiers en het regiment jagers vereenigd en tot een regiment gardes te voet gevormd, bestaande uit twee bataillons grenadiers en een bataillon jagers. Bij de keur-kompagnien of kompagnien adelborsten, waren de officieren en onder-officieren gelijk gesteld aan een graad hooger dan dengenen waarin zij dienst deden, terwijl de adelborsten gelijk waren gesteld aan den graad van sergeant, doch volgens het dekreet van 1 Maart 1807 genoten de officieren slechts eene jaarlijkse toelage van *f* 100, en de onder-officieren en adelborsten eene verhooging van soldij van 2 stuivers daags; weldra echter werden effectieve luitenant-kolonels als kapiteins, effectieve kapiteins als eerste luitenants, enz., bij de kompagnien adelborsten aangesteld. De onder-officieren genoten echter geen officiers-traktement, vóór dat zij op eene inspectie, welke door den koning in het voorjaar van 1807 in het 's Gravenhaagsche maliebaansveld werd gehouden, daarover hadden geklaagd; van toen af aan genoten alle die onder-officieren het tweede luitenants-traktement der garde, doch vermits daardoor een sergeant van de adelborsten *f* 1200, en derhalve *f* 500 's jaars meer traktement genoot dan een eerste luitenant van de infanterie van linie, die maar *f* 900 had, zoo kon zulks geen stand houden, en alle de onder-officieren der adelborsten werden in het laatst van datzelfde jaar op pensioen gesteld.

Eene kompagnie onder-officieren-elèves was aan de garde verbonden; deze kweekelingen strekten tot aanvulling der openvallende onder-officiers-plaatsen, met behoud nochtans van den titel van sergeant- of fourier-élève.

Van de Duitschers die zich bij de garde te voet bevonden, werden zeer doelmatig bijzondere kompagnien gevormd.

Van de nog overige ingelijfde Fransche soldaten, waarvan het getal door het vragen en bekomen van hun ontslag veel verminderd was, werden twee kompagnien karabiniers te voet gevormd, die met de adelborsten, welke van het regiment garde te voet afgescheiden werden, een bijzonder korps onder het bevel van een kolonel uitmaakten.

Later werd het regiment garde te voet verminderd op twee bataillons, en bekwam toen weder de benaming: regiment grenadiers der garde. In het laatst van 1809 is echter een zwak depôt-bataillon daarbij gevoegd.

De garde te paard onderging weinig minder veranderingen in sterkte en zamenstelling. Volgens de dekreten van 4 en 18 Julij 1806, bestond er maar een regiment kavallerie der garde van 5 eskadrons, waarvan 2 kurassiers en 3 hussaren. Volgens het dekreet van 1 Maart 1807 waren er twee regimenten, als één kurassier van 2 eskadrons, sterk met den staf 414 man en 577 paarden, en één hussaren van 3 eskadrons, ter sterkte met den staf van 610 man en 557 paarden. Later zijn die

twee regimenten weder te zamen gevoegd geweest, onder de vorige benaming van garde te paard, bestaande gedeeltelijk uit kurassiers en gedeeltelijk uit hussaren, terwijl eindelijk in het jaar 1809 het regiment in het rood gekleed en veranderd werd in ligte kavallerie. In het begin van het jaar 1810 werd een korps lijfwachters van den koning gevormd, onder wier kleine equipments-stukken zich een zeker getal paren witte zijden kousen bevonden, om binnen in het paleis dienst te doen. De officieren dezer lijfwacht waren genaamd schildknapen; de eerste schildknaap, of kapitein van 's konings lijfwacht, moest, volgens een bijzonder dekreet, de ORIFLAMME dragen, wanneer dezelve in gewigtige omstandigheden zou worden ontrold.

Wat verder het leger betreft, werd in de eerste plaats de artillerie, waarvan wij hier voren slechts ter loops hebben kunnen gewagen, met de genie vereenigd, en de organisatie derzelve bij een nader afzonderlijk dekreet vastgesteld, waaronder ook de pontonniers en mineurs begrepen waren, welke bij een opgerigt bataillon artillerie-werklieden te Delft werden ingelijfd, en alzoo ophielden te bestaan.

De regimenten infanterie waarbij de staven, zoo als hiervoren is aangemerkt, in 1807 voor drie bataillons hadden bestaan, werden weldra weder op twee bataillons terug gebracht.

Er werd een Zeeuwsch legioen gevormd, bestemd om voortdurend in Zeeland garnizoen te houden, bestaande uit twee bataillons van het 5de regiment infanterie en eenige andere troepen.

Er werd eene kompagnie veteranen voor de garde en eenige kompagnien veteranen voor het overige van het leger opgerigt.

Van eene menigte jongelingen uit de wees- en armenhuizen (hun getal heeft eenmaal omtrent 4000 bedragen) werden korpsen militaire kweekelingen gevormd, de jongste die nog geene wapenen konden dragen, waren pupillen genaamd, en in den Haag op het Binnenhof vereenigd; zij waren in grijze buisjes gekleed en gewapend met houten sabels; de oudere waren gewapend en droegen de witte montering, gelijk het geheele wapen van de infanterie, en werden vélites genaamd. Aanvankelijk was aan elk bataillon der garde eene kompagnie vélites verbonden, weldra werden zij daarvan afgescheiden om een afzonderlijk korps te worden, onder den naam van legioen vélites. Alle de pupillen van het Binnenhof werden later bij het legioen vélites gevoegd.

Een bataillon Israëlieten werd opgerigt, en de manschappen daartoe voornamelijk uit de achterhoeken der Jodenbuurt te Amsterdam opgehaald; hetzelfde werd echter ontbonden voor dat het voltallig was.

Een nieuw regiment kavallerie werd opgerigt, hetwelk groene rokken en roode broeken zou dragen, het is echter slechts gedeeltelijk tot stand gekomen.

In de laatste tijden werd ieder regiment infanterie vermeerderd met een zwak depôt, en de oprigting bevolen van negen bataillons vrijwilligers, doch mangel aan laatstgemelden verhinderde de uitvoering van dat bevel.

Den 11den Julij 1810 trok de Fransche maarschalk hertog *van Reggio* (1) aan het hoofd der Fransche troepen binnen Amsterdam. Alle de aangelegde werken van verdediging rondom die hoofdstad werden verlaten, en daarentegen de binnengerukte Fransche soldaten door hunne wapenbroeders, de soldaten der Hollandsche garde, op de Osjesmarkt op gebraden ossenvleesch onthaald.

De garde vertrok weldra naar Parijs. Het schoone regiment grenadiers, hetwelk keizer *Napoleon* bij zekere gelegenheid in het openbaar *la gloire de la Hollande* noemde, werd het 2de regiment grenadiers der Fransche keizerlijke garde, en behield deszelfs witte montering, zoo men zeide ten genoegen van H. M. de keizerin *Marie Louise*, omdat het Oostenrijksche leger in het wit gekleed is. Het regiment ligte kavallerie-garde werd met lansen gewapend, en als een regiment lansiers ook in de keizerlijke garde opgenomen. De rijdende artillerie werd insgelijks bij de Fransche keizerlijke garde gevoegd. De compagnie veteranen van de garde bleef te Amsterdam, om het paleis te bewaren, van welke taak zij zich in de maand November 1813, hoezeer tot een geheel ander einde dan hare bestemming was, loffelijk heeft gekweten.

Het overige van het Hollandsche leger, hetwelk zich toenmaals grootendeels binnen 's lands bevond, als zijnde in 1809 uit Duitschland terug ontboden, gelijk ook de brigade die zich sedert het jaar 1808 in Spanje bevond, bestaande uit twee bataillons infanterie, twee eskadrons hussaren en eene divisie rijdende artillerie, welke wij niet vergeten moeten, daar zij Neerlands krijsroem in dat afgelegen gewest loffelijk gestand heeft gedaan, werd bij het Fransche leger ingelijfd als volgt:

Van de infanterie werden gevormd de 125ste, 124ste, 123ste en 126ste regimenten Fransche infanterie. De Hollandsche kavallerie werd het 14de regiment Fransche kurassiers, de hussaren het 11de Fransche regiment van dat wapen. Aan de compagnie veteranen werden de vestingen langs den Boven-Rijn tot garnizoen aangewezen. De artillerie te voet werd het 10de Fransche regiment van dat wapen, terwijl de rijdende artillerie werd ingelijfd.

De velites waren, volgens het keizerlijk dekreet omtrent de inlijving der Hollandsche troepen bij het Fransche leger, bestemd om als kajuit-jongens, *des moussets*, op de oorlogsschepen geplaatst te worden, doch zoodra *Napoleon* deze wel ge-

(1) Thans nog in leven en kommandeur der Nederlandsche militaire Willems-orde.

oefende jongelingen te Parijs onder de wapenen gezien had, veranderde hij van wil, en vormde van hen, met bijvoeging van eenige duizende Fransche jongens, het wel bekend geworden regiment pupillen (1).

Van dit tijdstip af, het einde van het jaar 1810, had alzoo het Nederlandsche leger opgehouden te bestaan; drie jaren later, bij de herrijzing van hetzelfde, is een nieuw tijdperk voor de geschiedenis ontstaan, hetwelk tot ons tegenwoordig bestek niet behoort.

J. H. KESMAN,
Generaal-Majoor.

Reeds eenigen tijd geleden, hadden wij ons aan den, door ons hoog geschatten, generaal-majoor *Kesman* gewend, om eenige bijzonderheden de Oude Armee betreffende in te winnen. Met welwillendheid heeft de generaal aan dit ons verzoek, in weêrwil van ZHEdGestr. menigvuldige administrative bezigheden, voldaan, en het is aan die welwillendheid dat onze lezers het lovenstaande belangrijke artikel verschuldigd zijn. Met hiervoor openlijk onze innige erkentenis te betuigen, voldoen wij aan een onzer aangenaamste pligten.

De Redactie.

Aan de Redactie!

Uit de 2de rubriek der Verscheidenheden van N°. 11 (Mei 1837), zoude men moeten opmaken, dat men bij de opleiding onzer jonge infanterie-soldaten, de oude wijze, om dezelve jaarlijks eenige patronen op de schijf te laten verschieten (zonder dat een doeltreffend onderwijs dit had voorafgegaan) nog steeds slaafsch volgde. Het zal dus niet ondienstig zijn, om uwe lezers in kennis te brengen, hoedanig deze instructie sedert eenen geruimen tijd bij eene der divisien van ons leger is ingevoerd. Welligt zal men met den bevelhebber dier divisie van oordeel wezen, dat, even als bij het onderwijs onzer artilleristen te velde, de infanterist een voorbereidend onderwijs moet erlangen, geschikt om de vrees weg te nemen, dat er bij het werkelijk verschieten van eenige patronen op de schijf nuttelooze munitie-verspillingen plaats hebben.

Deze oefening is, bij de onderscheidene divisien van het le-

(1) Terwijl dit stuk ter perse lag, is N°. 12 van het V^{de} Deel van dit Tijdschrift uitgekomen, hetwelk, bladz. 251 en volg. een meer omstandig geschiedverhaal van dit regiment bevat.

ger, door de bevelvoerende generaals geregeld; hunne langdurige ondervinding heeft dezelve dien gang doen nemen, dat de goede uitkomsten niet te betwijfelen zijn. Daar ik nu echter voor dezen oogenblik slechts in kennis ben met die welke door den bevelhebber der 5de divisie zijn vastgesteld, zoo zal ik ze hier aanhalen, ten einde men beoordeele of de regeling van het onderwijs bij die divisie niet als doelmatiger, en de opklimming gepaster, dan die door den voormaligen staf-officier der Fransche artillerie in het aangehaalde nummer van uw Blad wordt aangeduid, te beschouwen is. Te meer daar het toch onbetwistbaar is, dat al is een infanterist nog zoo goed geoefend om een doel te treffen, hetwelk op eenen bepaalden en met den maatstok afgemeten afstand van hem verwijderd is, hij, bij de aanwending zijner theorie in het vrije veld tegen den vijand, de grofste misslagen zal begaan, indien hij den afstand waarop een vijand staat niet weet te beoordeelen, noch hoedanig hij daarop moet aanleggen om hem te treffen.

Hieronder volgt eene korte opgaaf hoe de gang van deze oefeningen geregeld is.

Het onderwijs is gesplitst in drie onderdeelen.

- 1°. Het beoordeelen van afstanden op onderscheidene terreinen.
- 2°. Het leeren mikken met het geweer, geplaatst op een houten toestel, aan welken men de noodige rigting kan geven.
- 3°. Het schijfschieten.

Men is begonnen met de H. H. officieren, onder-officieren en korporaa's het 1ste gedeelte te doen beoefenen, terwijl hun de wijze hoedanig zich dit gedeelte eigen te maken, en de hulpmiddelen die daarbij te bezigen zijn, zijn aangeduid geworden. Zoodra de kaders in de beoordeeling van afstanden vastheid verkregen hadden, heeft men de manschappen eveneens daarin beginnen te oefenen; waarna men, op gelijke wijze, met het 2de gedeelte der instructie is te werk gegaan, namelijk het leeren rigten met het geweer op den toestel geplaatst, zoodanig dat alle misslagen dadelijk konden verbeterd worden. Te gelijker tijd heeft men de manschappen onderrigt waarop zij moeten mikken, als een tegenovergestelde vijand op 100 tot 400 passen van hen verwijderd staat, ten einde later bij het schijfschieten de dragt van hun geweer daarbij te vergelijken. Nadat de manschappen eenen geruimen tijd onderrigt in de beide eerste onderdeelen der instructie ontvangen hadden, heeft men hun 10 scherpe patronen per man, op eene Innen schijf, van breedte en hoogte eens infanterie-pelotons van 15 rotten, doen afschieten. De generaal was van oordeel, dat eene zoodanige groote schijf doeltreffender voor de instructie zoude zijn, omdat den man daarop kon aangewezen worden, hoe veel hij buiten zijne genomene rigting schoot, ten einde

daardoor zijn geweer te leeren kennen. Overigens zijn op die schijven verticale en horizontale strepen gemaakt, die het doel meer beperken. Men heeft tevens de manschappen onderrigt waarop zij te letten hebben, met opzigt tot hun geweer, en hoedanig dit behandeld moet worden voor en tijdens het losbranden.

Dat deze wijze van oefening eene goede uitkomst heeft opgeleverd, blijkt reeds uit het resultaat van het schijfschieten in 1856, zijnde in het algemeen bij de geheele divisie, van de 10 patronen per man, waarvan er

2 op 100

1 » 125

1 » 150

1 » 175

1 » 200

1 » 225

1 » 250

1 » 275

en 1 » 500 passen van de schijf zijn gedaan, ongeveer $\frac{1}{2}$ treffers geweest, terwijl enkele bataillons tot op meer dan de helft treffende kogels zijn geklommen. De ondervindingrijke officieren der divisie, erkennen dan ook bijna eenparig, dat deze wijze van instrueren veel doelmatiger is en tot den gewenschten uitslag zal leiden. In dit loopende jaar is deze oefening meer uitgebreid, en zijn de misslagen in het vorige jaar gedaan aangewezen. Bij de onderscheidene kompagnien zijn twee klassen gevormd, om daardoor de jonge manschappen zoo veel mogelijk aan te moedigen. De 1ste klasse doet alleen schoten op verre afstanden, en gezamenlijke vuren in gelederen en pelotons. Om in deze klasse te kunnen opgenomen worden is bepaald:

- 1°. Dat zij zich bij het beoordeelen van afstanden, geene 25 passen mogen vergissen.
- 2°. Dat zij met vaardigheid op alle voorwerpen, met het geweer op den toestel geplaatst, kunnen mikken, en weten aan te duiden waarop zij moeten mikken, als een vijand op eenen afstand binnen de 500 passen van hen verwijderd is.
- 3°. Dat zij bij het schijfschieten $\frac{2}{3}$ van hunne kogels in de schijf brengen, waarvan de helft boven of op 200 passen.

Er bestaat dus geen twijfel dat de uitkomst dit jaar die van het vorig jaar zal overtreffen, te meer daar men 20 patronen per man zal bezigen, en men den geheelen winter is blijven voortgaan om de beide eerste gedeelten der instructie te beoefenen. Indien de Redactie van den *Militairen Spectator* van oordeel is, dat de opgaaf der verkregene resultaten in dit loopend jaar aan deszelfs lezers nuttig en aangenaam kan zijn, dan zal ik trachten dezelve, na afloop van het exercitie-jaar mede

te deelen. De onderhavige mededeeling heeft dan ook slechts de strekking gehad, om de lezers van Uw Blad bekend te maken met eene instructie bij onze infanterie, sedert eenen geruimen tijd ingevoerd, ten einde dezelve kunnen beoordeelen of deze wijze van oefening, waarbij onze miliciens hoogstens slechts 100 scherpe patronen (zijnde 20 per jaar) verschieten, niet wel de voorkeur verdient boven die door den Franschen artillerie-staf-officier in het *Journal des Sciences Militaires* aan de hand gegeven, en waar tegen, mijns inziens, meer dan eene bedenking te opperen zoude zijn.

..... Junij 1837.

C.....s.

De Redactie heeft met zeer veel genoegen ontvangen de bovenstaande mededeeling, en zal met nog meer genoegen de resultaten der schiet-oefeningen van dit jaar te gemoet zien. Wat den loop van het bij de 5de divisie gegeven onderwijs betreft, stemmen wij met den geachten berigtgever in, dat eene doelmatige opleiding in dit gedeelte der wapen-leer, moet aanvangen met theoretische beginselen, waarbij de vaardigheid in het schatten der afstanden, de grondige kennis der kogelbaan en de gronden der rigting op den voorgrond staan. De oefening in het leeren beoordeelen en schatten van afstanden, is dus een reeds gekenmerkte voortgang in het onderwijs, en zal dan voornamelijk goede vruchten voortbrengen, wanneer de officieren doordrongen zijn van het groote nut dezer oefeningen. Het besef daarvan zal dan ook doen afzien van alle kunstmiddelen, waardoor men dikwerf alleen eene factische geoefendheid vertoont, en waarbij de schijn zich als het wezen voordoeft. De oefeningen in de gronden der rigting verdienen echter — zoo wij vermeenen — nog meer behartiging, en hoezeer wij den loop van het onderwijs ten dien aanzien bij de bedoelde divisie gehouden hoogstens toejuichen, gelooven wij echter de aandacht der officieren nogmaals te moeten inroepen op een artikel, dat onderwerp betreffende, 't welk in onzen eersten Jaargang is opgenomen, en bijzonderlijk op dat gedeelte, voorkomende op bladz. 110 en 111 (1ste Deel). Overigens zijn wij het met den geachten berigtgever nog geenszins eens, wat het aantal te verschieten patronen betreft. Tien patronen is, naar ons oordeel, niet voldoende, om den man reeds in het eerste jaar een onwankelbaar vertrouwen in zijne verkregene geoefendheid te doen stellen. Wij zouden dit aantal voor het minst op 30 à 50 stellen, dewijl wij het er voor houden, dat de eerste jaar-oefening den besten grondslag voor het vertrouwen geeft dat de man in zijn schot moet hebben. Wat de beginselen der rigting met onze munitie-geweren betreft, deze berust bij vele korpsen nog op valsche gronden. De proeven te dien aanzien onlangs alhier,

te Breda, genomen, hebben daaromtrent eenige belangrijke bijzonderheden doen kennen, welke wij binnen kort zullen mededeelen.

De Redactie.

EEN TOGT NAAR DEN GROOTEN DAIJAK.

(INGEZONDEN.)

In afwachting der beloofde bijdragen van onze Oost- en West-Indische correspondenten, hadden wij onze lezers, in den vorigen Jaargang, eenige artikelen, die gewesten betreffende, toegezegd. Een zamenloop van omstandigheden en het wegblijven onzer correspondentien, zijn de oorzaken dat wij tot nog toe aan die belofte geen gevolg konden geven. De officieren van het Oost-Indische leger zullen het dus voorzeker niet aan kwaden wil wijten, dat wij zoo karig zijn in bijdragen, een leger betreffende dat in alle opzigten de warmste belangstelling verdient. Aan kameraadschappelijk medegevoel ontbreekt het dan ook geenszins, en om te doen zien, hoe verlangend wij zijn om bijdragen uit onze Overzeesche Bezittingen te plaatsen, zal de opname van het navolgend artikel, dat ons vriendschappelijk is medegedeeld, getuigen, dewijl het op den dag der ontvangst ook ter drukkerij verzonden werd.

De Redactie.

In het begin van het jaar 1836 werden, volgens oud gebruik, van de hoofdplaats ter Borneo's Zuid- en Oostkust, Banjermassing, van gouvernementswege eenige personen naar den grooten Daijak gezonden, ten einde de verschuldigde hoofdgelden te innen. Deze personen, benevens degenen die hen vergezelden, werden door de bevolking der aan de groote Daijaksche rivier Tewa-Pejangan gelegene kampongs aangevalen, en na eene vruchteloze verdediging vermoord.

Ten gevolge van dit voorval, werd door den resident ter Borneo's Zuid- en Oostkust (den heer *C. G. Goldman*), na eene daarover gehouden conferentie met de voornaamste autoriteiten, besloten, om, door eenige militaire magt ondersteund, de oorzaken van dit voorval in persoon te gaan onderzoeken, en de uitlevering te vorderen van hen die zich voornamelijk aan dit feit hadden schuldig gemaakt.

Tijdens dit voorval was het militair kommandement ter Borneo's Zuid- en Oostkust opgedragen aan den kapitein *Albert Hendriks*, een officier die zich gedurende de jaren 1831, 1832

en 1855 in den oorlog op Sumatra's Westkust zoo voordeelig heeft doen kennen, niet alleen door zijne militaire hoedanigheden en verdiensten, maar ook door de bijzondere geschiktheid die hij had om met de bevolking van dat land om te gaan, waardoor hij in de gelegenheid is geweest gewigtige diensten te bewijzen. Met wonden overladen, was die officier verplicht het oorlogstooneel op Sumatra's Westkust te verlaten, in eenen staat die niet deed vermoeden dat nog immer actieve militaire diensten van denzelfden zouden te verwachten zijn. De kapitein *Hendriks* was echter, toen het vermelde voorval op Borneo's Zuid- en Oostkust plaats had, zoo ver van zijne vroeger bekomen wonden hersteld, dat hij zich zelve aan het hoofd plaatste van de militaire vertooning welke hetzelfde ten gevolge had.

Eenigen tijd na den afloop dezer militaire vertooning, waartoe de troepen 42 dagen van de hoofdplaats (Banjermassing) afwezig zijn geweest, en die, ofschoon geene aanmerkelijke gebeurtenissen van militaire aard opgeleverd hebbende, volkomen aan de verwachting beantwoordde, schreef de kapitein *Hendriks*, onder dagteekening van den 27sten Augustus 1856, eenen brief aan een' zijner vorige chefs, waarbij hij de zeden en gewoonten van het volk dat hij bezocht had, voor zoo veel hij die heeft kunnen waarnemen, beschrijft, en het is uit dezen brief, die om de onbekendheid in welke men ten aanzien van dat volk in het algemeen nog verkeert, belangrijk is, dat een uittreksel hier volgt, hetgeen te meer waarde heeft, omdat de eenvoudigheid die des krijgsmans verhaal kenmerkt, de waarheid van het ter nedergestelde waarborgt.

« Den 25sten April begaf ik mij met den resident (1), met honderd bajonetten van de bezetting alhier (2) en van de barrison van onzen rijksbestierder, van hier naar den Grooten Daijak, terwijl nog een duizendtal gewapende Boeginesche, Chinesche en Maleische inwoners van Banjer den resident volgden.»

« Op onze nadering, na 16 dagen reizens, waren de Daijakkers in de bosschen gevlugt; het volk van 18 kampongs was aan den moord van onze zendelingen schuldig; wij hadden onze vrienden van den Kleinen, reeds meer beschaafden, Daijak medegenomen, die ons al spoedig onderrigttten waar ten naastebij de schuilhoeken der gevlugte schuldigen waren.»

« Bij de eerste kotta (of drie kampongs) ging ik met eene hand-mortier, gedekt door een detachement infanterie, boschwaarts, en deed met granaten en brand-kogels eenige worpen in den omtrek van de schuilhoeken. Bosch en allang-allang, (eene soort van lang gras of riet, 4 à 5 voeten hoog) vrij droog

zijnde, geraakte spoedig op eenige punten in den brand; de vlugtelingen zich nu niet meer veilig achtende, zoo kwamen er al spoedig een paar hoofden ons om genade smeeken, met de belofte dat zij zich aan de hen op te leggen straf zouden onderwerpen, en met vrouwen en kinderen naar hunne kampongs terug keeren.»

« Deze tijding verspreidde zich vrij spoedig, en had ten gevolge, dat allen zich op genade onderwierpen, waarna wij hen allen gingen bezoeken; uit iederen kampong werden ons de schuldige hoofd-aanvoerders uitgeleverd, de wapens van de gesneuvelde zendelingen terug gegeven en hunne eigene wapens voor ons nedergelegd; daarenboven werd volgens hunne adat ('s lands gebruik) voor ieder der gesneuvelden drie honderd gulden betaald, en op die wijze liep de geheele zaak af.»

« Het is der moeite waard de Daijakkers te zien, en hunne barbaarsche gewoonten waar te nemen.»

« De Daijakkers zijn sterk en vrij groot van ligchaamsbouw, redeneren als advocaten, zij kunnen lezen noch schrijven, maar hebben een zeer sterk geheugen.»

« De mannen zijn van den hals tot aan de enkels getattouweerd, zoo dat men, hen ziende, zoude zeggen, dat zij een fijnen dolman en Hongaarsche rij-broek aan hebben; zij dragen een lapje van een halven voet breedte, bij wijze van een bef, met eenen gordel om het lijf; deze bef hangt tot over de kniën; de gordel is met menschen-haar van gesnelde koppen, als ook met tijger- en kaaiman-tanden, rondhangende om de heupen, versierd. Zij hebben eenen hoofddoek, en zie daar de gewone kleeding van den Daijaker. Zoo wel mannen als vrouwen dragen hoornen rollen in de ooren, ter grootte van eenen drie gulden, met goud opgelegd; in de ooren zijn dus groote gaten, waar die rol ingezet en uitgenomen kan worden.»

« De vrouwen dragen zeer naauwe kains of rokken, zoo naauw dat zij hoogstens den eenen voet zes duim voor den anderen kunnen brengen, en verkrijgen daardoor eene soort van dribbelgang. Onder die naauwe rok of kain dragen zij van drie tot zes rotting-banden, bij wijze van hoepels, zoo dat het kain aan de heupen wijd en beneden de knieën bijna gesloten is; zij dragen slindangs, waarmede zij de borsten naar beneden in stede van naar boven binden; voorts koperen ringen die uit en in elkander gewonden worden, van den pols tot voor den elleboog; deze ringen goed geschuurd zijnde, maken een fraai sieraad uit.»

« Wanneer de Daijakkers iets van belang willen ondernemen, raadplegen zij de vogels, de een den roofvogel, de ander weder eene andere soort; daarom hebben zij veel achtting en bijgeloof voor de vogels, en daarom voederen zij diegenen derzelve welke zich in hunne nabijheid ophouden, alle weken eens onder geroep en geschreeuw; deze vogels gewonnen ook hier-

(1) De heer *C. G. Goldman*.

(2) Banjermassing.

aan, en komen er op af, wanneer zij, tot raadgevingen benooidigd zijnde, geroepen worden.»

« De Daijakkers voorspellen dan het geluk of ongeluk dat hun te wachten staat, uit de vlugt die de vogel neemt; vliegt deze den weg op dien zij voor hebben uit te gaan, om hunne plans te volvoeren, dan wacht hun de zege, doch in het te-gengestelde geval beramen zij andere plans, of gebruiken omwegen om tot hun doel te geraken. Zij gelooven dat hunne afgestorvenen en voorvaderen in dieren overgaan, en dat degenen die deugdzaam geweest zijn vooral in vogels herleven.»

« In den strijd gaande, is de Daijakkewapend met eenen klewang, eene lans, die tevens dient tot blaaspijp (soempiet-an), en waardoor zij giftige pijlen schieten, eenen pijl-koker en een houten schild. Voorts dragen zij eenen tabbaard, ter breedte van een voet, van watten met linten overtrokken, waarop schulpen bevestigd zijn; in het midden van dezen tabbaard is eene opening waardoor zij het hoofd steken, zoo dat de tabbaard, door welken de gezegde pijlen niet kunnen heendringen, van voren van den hals afhangt over het hart en den buik, en van achteren over de ruggestreg tot op de heupen.»

« De pijlen die door het vermelde roer geblazen worden, zijn door hun vergif doodelijk, zoo men geene spoedige hulp daartegen heeft; de wond veroorzaakt eene hevige zwelling, het gif schijnt zich spoedig door het bloed te verspreiden, waartegen sterke inwrijving met zout een probaat middel is.»

« De klewang is het wapen hetwelk de Daijakkers tot koppen-snellen gebruikt; zelden mislukt het eenen goed gedresseerden Daijakkers, in eenen slag daarmede het hoofd van een mensch af te slaan, en het gebeurt bijna nimmer dat hij boven of beneden den hals treft.»

« Iedere drie kampongs der Daijakkers hebben eene kotta of benting (versterkte plaats), voorzien van eene groote kazerne, waarin des noods alles de wijk neemt. Deze bentings bestaan uit eene ijzerhouten palissadering van 16 tot 20 voeten hoogte, waarvan de palisaden zeer dicht bij elkander staan; dezelve zijn van binnen voorzien van eene rondgaande gaanderij, daargesteld door eene tweede rij palissaden, die zich door dwars-houten met de eerste verbindt, over welke eene planken zoldering gelegd is (bij wijze van banket), 4 voeten lager dan het bovenste der eerste palissadering. Op deze hoogte plaatsen zich de Daijakkers met de lans, die tevens blaaspijp is, en verdedigen zich alzoo, giftige pijlen op den naderenden vijand blazende, waarbij zij zelden missen. Op 50 à 60 passen is de wond nog gevaarlijk, doch op verderen afstand treft de pijl zelden met genoegzame kracht om nadeel te doen.»

« Bij eene goede waakzaamheid der verdedigers, is het, met de wapens die daartoe aangewend worden, bijna onmogelijk dusdanige bentings in te nemen; daarom geven de Daijakkers

boven deze wijze van vechten, dan ook de voorkeur aan het koppen-snellen, waartoe zij zich en tirailleur verspreiden, alzoo trachtende den vijand te omsingelen, waarna zij denzelfden met schild en klewang aanvallen.»

« Zoodra zij eenige koppen gesneld hebben, keeren zij huiswaarts; aldaar komt dan alles op de been, de gesnelde koppen worden door vrouwen op eene soort van theater geplaatst; de mannen die dezelve gesneld hebben krijgen een tjipiau (hoed), met argus-vederen versierd, op het hoofd, een opperkleed aan, en dansen rondom die doodshoofden; de zangeressen heffen daarbij eenen koorzang aan en slaan op de gongs; allen, zoo mannen als vrouwen, zijn uitgelaten van vreugde. De zangeressen winden de gemoederen op door heldhaftige geschiedenissen onder koorzang voor te stellen, en zoo duurt dit eenen nacht en dag voort; daarna worden de doodshoofden verder gezuiverd en in het huis van dengenen die dezelve gesneld heeft ten pronk opgehangen bij ouderen, zoo hij er reeds vroeger verkregen heeft. Hij die de meeste doodshoofden heeft, is koning; het is ook niets vreemds 100 tot 150 doodshoofden in één huis te vinden. Daarenboven laten zij hunne houten beelden, welke zij zelve vrij regelmatig in menschen-, tijger- of katten-gedaanten kappen, ook door doodshoofden bewaken, waartoe zij deze hoofden op palen van 50 à 40 voeten hoogte daarboven plaatsen. Zoo lang eenen Daijakkers nog geen menschen-hoofd heeft afgeslagen, staat hij in geene achtting en geene vrouw wil hem tot man hebben.»

« De Daijakkers zijn groote liefhebbers van varkens-vleesch. De varkens houden hun verblijf onder de huizen, die eene soort van verdieping hebben, welke door de menschen bewoond wordt. Wanneer zij een varken of karbouw slagten, wordt dit beest aan eene lange talie (touw) gebonden, de zangeressen worden daarbij verzameld, en onder muziek en gezang wordt het beest met werp-lansen gedood. Het is walgend om te zien, hoe gretig man, vrouw en kind op het dier, wanneer het geveld is, vallen, om het bloed op te vangen, zich daarmede te wasschen en vooral hun hart en hoofd er mede te besmeren; zij wroeten zelfs met gretigheid in de wonden, om het geronnen bloed er uit te halen, ten einde zich daarmede te bestrijken.»

« Wanneer een Daijakkers sterft wordt deszelfs lijk verbrand, waarbij eene gemaskerde feestviering met muziek en dans plaats vindt. Zij geven voor, het lijk te verbranden, omdat hunne dooden door bosschen, wildernissen en eindelijk door een brandend vuur in een ander leven moeten overgaan, en zij dezelve door zulk eene behandeling tegen die vermoeijenissen sterken en aan het vuur gewoon willen maken.»

« Als een rijke Daijakkers, die slaven heeft, sterft, dan wordt aan de slaven of slavinnen gevraagd, of zij ook genegen zijn om hunnen heer of meesteres in het andere leven te vol-

gen en te dienen; wanneer zij deze vraag toestemmend beantwoorden, dan worden zij onder muziek en koorzang, even als de dieren, met lanssen gedood, en hun bloed even gretig genoten als dat van het varken of van den karbouw, wordende hunne lijken daarna verbrand; deze behandeling ondergaan die menschen met de grootste gelatenheid. Degenen die weigeren zulk een eerbewijs te ontvangen, worden door de nage-latene familie met minachting behandeld of aan andere Daijakkers verkocht. De asch der verbrande lijken wordt in potten, boven op palen, voor de woningen hunner familie geplaatst.»

« In iedere kampong worden eenige zangeressen onderhouden, die in alle mogelijke omstandigheden geroepen worden, om door koorzang, vergezeld van het slaan op gongs, of langwerpige uitgeholde ijzerhouten, met leder overspannen roeren, de bedrukten en lijdenden te troosten en op te beuren, en de gemoederen van hen die iets ondernemen zullen, zoodanig op te winden, dat de daartoe vereischte moed in dezelve wordt opgewekt. Deze zangeressen zijn daarin zeer bedreven; ik zal u doen zien hoe wij dit op onzen togt hebben ondervonden.»

« Toen wij digt bij de kampong waren waarin onze vijand zich bevond, hadden de met ons bevriende Daijaksche aanvoerders, een zwaar hoofd in het welslagen der onderneming, en begonnen te aarzelen om verder vooruit te gaan, en om den vijand in de bosschen en in zijne schuilhoeken te bespieden. De heer resident *Goldman* dit bemerkende, liet een feest onder hen aanrigten, gaf daartoe eenige varkens, eene karbouw en 50 kannen arak, en liet hen eenen dag vrolijk doorbrengen met eten en drinken, waarvan zij, zoo wel mannen als vrouwen, groote liefhebbers zijn, en des avonds ontbood hij een 23tal zangeressen, om het feest meer luister bij te zetten.»

« Hij liet deze zangeressen door zijne oppassers eenige guldens in de hand stoppen, en deed hun zeggen, dat zij alles moesten beproeven om door hun gezang de vrees die de hoofden koesterden, uit hen te verbannen, en hun aan te moedigen om voorwaarts te gaan.»

« Dit middel was dan ook van die uitwerking, dat des morgens van den volgenden dag alle weerbare mannen voorwaarts gingen, onder die voorwaarde nogtans, dat dadelijk na hun vertrek de vogel nog geraadpleegd zoude worden, en dat de uitslag daarvan hen door een daartoe achterblijvend hoofd zoude worden medegedeeld. Dit gebeurde; meer dan een uur zat het daartoe bestemde hoofd, onder een aanhoudend en verward gebed, den vogel te roepen, van tijd tot tijd een weinig vorder strooijende. Wij allen dachten dat de vogel niet zoude komen; maar toen begon hij den vogel dringend te smeeken, zeggende: « Ik ben uw oude slaaf *Radeen Anam*, maak mij nu niet beschaamd voor den resident, den kommandant

« en de prinsen van den huize des rijks, bestierders *Mankoe Boemie*,» enz.; na nog een half uur op dien dreun gesproken te hebben, kwam eindelijk de vogel van verre aanvliegen; al zwevende kwam hij boven ons, doch, waarschijnlijk uit vrees voor de vreemde gezigten die hij ontwaarde, vliegt hij juist den verkeerden weg weder henen. Nu was men in duizend angsten; tjelaka (tegenspoed) zoude en moest er komen, en het volk moest daarom terug geroepen worden. Maar de resident nam het hoofd dat den vogel geraadpleegd had in zijn gevolg, en beduidde hem dat de zaak moest doorgezet worden, dat hij dus beter zoude doen, door te berigten, dat het teeken des vogels niet geheel gunstig, maar ook niet ten eenenmale ongunstig geweest was, dat de vogel dikwijls getracht had den goeden weg uit te vliegen, en dat men de onderneming dus wagen konde. Dés residents list had dan ook het gewenschte gevolg, want ook hier, even als elders, vermag men veel met geld.»

« Het afleggen van eenen eed geschiedt met groote plegtigheid; een deskundige zegt alle verpligtingen, welke men zich door den eed oplegt, op, en houdt de gevolgen van den meined voor oogen, door het opsommen der ongelukken die dengenen treffen kunnen die zich daaraan schuldig maakt; wanneer deze rede of formulier, gedurende welke men wierookt en rijst brandt, geëindigd is, wordt aan den man die zweren moet een rotting gegeven, die op de helft afgemeten is. Hij wordt daarna uitgestrekt op een blok gelegd, en dan moet hij, zijn hoofd uitstrekkende en zonder de rotting anders dan met de klewang rakende, dezelve juist door het midden kappen; treft dit juist, dan hecht men aan den eed waarde en vertrouwen, doch in het tegengestelde geval beschouwt men denzelfden als van weinig beteekenis.»

« Wanneer er geschillen bestaan, in welke zij, om derzelve ingewikkeldheid, niet durven beslissen, dan springen beide partijen, in tegenwoordigheid van den vergaderden raad, in eene rivier, wordende het er alsdan voor gehouden, dat hij die het langste onder water gedoken blijven kan, het regt aan zijne zijde heeft.»

Tot hertoe handelt de brief van den kapitein *Hendriks* over de gebruiken der Daijakkers.

VERSCHEIDENHEDEN.

Dezer dagen werd aan *Spectator* de vraag voorgelegd, in hoe verre men het bijvoegelijk naamwoord *schoon* konde bezigen bij de aanduiding van *dit* of *dat* regiment, bataillon of korps. Hoogstwaarschijnlijk is deze vraag ontstaan, door het

al te dikwerf aanwenden van dit woord door de dagbladen, en welligt door het somtijds niet juist ter passe bezigen van deze of gene aanduidingen. Er was een tijd waarin *Spectator* mede in het gareel der staatkundige journalistiek zwoegde, en even als zijne confraters niet karig was in de toedeeling van *épihètes*, die somtijds den toets eener zaakkundige beoordeeling niet konden doorstaan. Het zij *Spectator* dan ook vergund voor den journalist te pleiten, indien hij uit zijn kabinet door doffe glazen ziet, en in zijne voortvarende bedrijvigheid den lauwerkrans en het eikenloof op *crediet* uitdeelt. Dit is het ideaal der vrijgevigheid, het onvervreemdbaar eigendom van den werkman, die dagelijks aan den grooten weg timmerd, en altijd luchtig bouwt, om zijn werk, naar de omstandigheden, weder spoedig te kunnen afbreken. De journalistiek is even als een brandende sigaar — aan den eenen kant brand, aan den anderen kant rook. Het verschil tusschen beiden is, dat de sigaren dagelijks kleiner, de dagbladen daarentegen dagelijks grooter worden: groote formaten, groote consumtie van woorden! Wij willen intusschen de gestelde vraag niet uit het oog verliezen; wij zouden haar zelfs trachten te beantwoorden, zoo de *Longuet* dit niet reeds in zijne *Méditations de Caserne* gedaan had, waar wij vinden, op bladz. 146 (Brusselsche editie):

« QU'EST-CE QU'UN BEAU RÉGIMENT? »

« C'est celui qui réunit l'instruction, la tenue, la discipline. »

« L'instruction est un chapitre susceptible d'un grand développement; la tenue embrasse une foule de détails; la discipline, j'ai dit ce que j'en pense. »

« Il faut donc des choses pour faire un beau régiment, l'analyse en est courte, elle se réduit à un homme. Oui, un seul homme, mais un homme essentiellement militaire, fanatique du métier, ne rêvant que soldats. Le régiment, c'est le colonel. Il est l'âme et le principe de tout. C'est le flambeau qui éclaire, c'est le feu qui anime. »

Het verblijf van Z. K. H. den grootvorst *Michaël* van Rusland te Tilburg, en Hoogstdezelfs belangstellende nazoekingen, beschouwingen en beoordeelingen der zamenstelling, inrigting, trap van *geoeffendheid* en eigendommelijkheden van ons leger, was eene gebeurtenis van te veel belang, dan dat wij die geheel stilzwijgend konden laten voorbij gaan. De persoonlijkheid van dien vorst moet hierbij op den voorgrond gesteld worden, en hechte aan dat bezoek onze bijzondere belangstelling. De mare zijner krijgskundige talenten en van zijn buitengewoon gescherpt oordeel was dien vorst vooraf gegaan, en de ontdekking heeft alsnu voldoende genoeg bewezen, dat men niets op rekening van hoofsche vleijerij behoefde te stellen, en er niets af te dingen viel op eene reputatie, die in het oordeel van deskundigen als gevestigd kan beschouwd worden. Eene groote indruk makende gestalte, een krijgshaftig voorkomen, hooge ernst, dikwerf afgewisseld door innemende beleefdheid, somtijds gemengd met krijgsmans-humor, grondige kennis in alles wat

legervorming in het bijzonder en wat het krijgs-wezen in het algemeen betreft, en toegerust met dat *coup d'oeil*, dat, hoezeer eene gave der natuur, echter door studie en ervaring moet volmaakt worden, ziet daar het uiterlijke en innerlijke van een vorst, wiens hooge geboorte alleen reeds de opmerksaamheid op hem had moeten trekken. Bij dit, naar de natuur geschetste portret, moeten wij nog eene hoedanigheid voegen, die aan het penseel kan ontsnappen, doch die men in een beschrijvend afbeeldsel niet moge over het hoofd zien, en die ook hier voornamelijk op den voorgrond moet komen: wij bedoelen zijne openhartige vrijmoedigheid in het beoordeelen van al datgene wat hij zag.

Er is voorzeker weinig aan dien adelaars-blik ontsnapt, zelfs weinig van datgene dat aan geene uitwendige beschouwing is blootgesteld. Zijn onderzoekende geest stelde zich geenszins tevreden met het uitwendige, ook de innerlijke inrigting wilde hij bezien en beoordeelen, wilde hij toetsen aan zijne denkbeelden en aan zijne rijke ervaring.

Dit alles te zamen genomen, had onze opmerksaamheid in eenen hoogen graad gespannen, en hoogst belangrijk was het voor ons, al datgene in te zamelen wat zoude kunnen strekken om dat bezoek te karakteriseren. Z. K. H. heeft bij verschillende gelegenheden de infanterie, bij Reijen gelegerd, de beide brigaden kavallerie, de veld- en rijdende artillerie in de omstreken van Tilburg gekantonneerd, zoo wel afzonderlijk bij de gewone oefeningen, als met elkander verbonden, bij groote manoeuvres, gezien, en eindelijk heeft een bezoek aan de Koninklijke Militaire Akademie, Z. K. H. in staat gesteld om ook de inrigting van het hooge militaire onderwijs, bij ons te laude, te beoordeelen. Veel hebben wij kunnen bijeen garen, omtrent het oordeel dat over deze en gene zaken door Z. K. H. geveld werd, doch ligt te begrijpen beweeg-oorzaken beletten ons daaromtrent in bijzonderheden te treden. En wel beschouwd, waartoe dan ook eene breedvoerige uiteenzetting van dat geuite oordeel voor het geheele lezende publiek? Wanneer wij dat zoo geheel onder onzen militairen kring konden houden, wanneer wij onze pen in een chemischen inkt konden doopen, die alleen voor Nederlandsche militaire oogen zichtbaar was, dan zouden wij welligt eene groote dienst bewijzen aan hen die naar de middelen zoeken om gebreken te verhelpen. Aan den anderen kant beschouwd, dan zouden wij welligt nog niets nieuws voordragen, want in vele opzichten heeft de Russische grootvorst slechts deze en gene gebreken, die vroeger door Nederlandsche officieren aangewezen waren, als gebreken bevestigd. Welligt — en laat ons dit van harte wenschen — zal de openhartige vrijmoedigheid van den keizerlijken vorst, er iets toe bijdragen, om reeds lang gewenschte verbeteringen in het leven te doen roepen, terwijl de lof dien hij hier en daar heeft kunnen toezwaaijen, een prikkel te meer is om in het goede te blijven volharden. In het algemeen vermeenen wij te kunnen en te mogen zeggen, dat de inrigting van de Koninklijke Militaire Aka-

demie, met de verbeteringen welke het hoofd-Beleidsbestuur derzelve nog in het oog heeft, in eene hooge mate den bijval van Z. K. H. heeft mogen wegdragen. Met de artillerie van het leger scheen de grootvorst, na dat wapen in de groote praktische oefeningen, door deszelfs opperbevelhebber, den generaal majoor List, bestuurd, gezien te hebben, zeer ingenomen te zijn; iets beters had Z. K. H. op Hoogstdeszelfs reize door verschillende staten van ons werelddeel niet ontmoet. Onze infanterie heeft, in sommige opzichten, in den bijval Zijner Keizerlijke Hoogheid mogen deelen, hoezeer hij in het stelsel van aanvulling en de wijze van uitrusting kapitale gebreken meende te vinden. Zijn oordeel over onze kavallerie scheen, over het algemeen, niet zoo gunstig te zijn. Het is waarheid dat onze kavallerie nimmer eene vergelijking met de Russische kavallerie (wellicht de beste die thans bestaat) zoude kunnen doorstaan, doch het is tevens eene reeds vroeger gekenmerkte waarheid, dat juist dat wapen bij ons te lande de krachtigste tusschenkomst van het hooge bestuur verlangt, zal het niet op den weg ter vermindering blijven. « Aan het hoofd der kavallerie moet, » zeide Zijne Keizerlijke Hoogheid, « alles de kenmerken dragen der krachtvolle mannelijke jaren; alles moet jeugd, vuur en leven ademen, want het hoofd-beginsel dat bij dat wapen moet voorzitten is beweging; rust werkt verderfelijk op man en paard; stilstand is gif, dat doodend door deszelfs levensaderen stroomt.» In het algemeen zoude men dit op het geheele krijgswezen kunnen toepassen, doch voornamelijk geldt dit hier een wapen waarbij alles leven moet zijn, zal men er schitterende wapenfeiten mede uitvoeren. De artillerie (hoewel in de laatste tijden in vergelijking met de meeste wapen-korpsen, de infanterie uitgesloten, een weinig stiefvaderlijk behandeld) heeft nog altijd het uitzigt met den tijd weder eenen telg van deszelfs ouden grootmeester aan haar hoofd te zien; de infanterie hoopt in de beide oudste Koninklijke Zonen van onzen geliefden Veldmaarschalk twee belangstellende tolken en voorstanders te vinden; de kavallerie is niet zoo gelukkig die hoop voor de toekomst te kunnen koesteren; zij mag dus met eenig regt den wensch opperen, van eenen generaal van den echten Seidlitzschen stempel aan haar hoofd te zien plaatsen, die met krachtige hand de bijl hanteert om die aan den ouden stam te leggen.

Wij moeten hier ook niet vergeten, dat de brigade lichte kavallerie, zoo het scheen, aan Z. K. H. het denkbeeld had doen koesteren, dat onze kavallerie, onder één werkdadig hoofd, tot eenen gewenschten trap van volkomenheid zoude kunnen geraken.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Taktiek der drie Wapens, Infanterie, Kavallerie en Artillerie, naar het Hoogduitsch van H. von BRANDT,

majoor bij den generalen staf in Pruisische dienst, door J. J. VAN MULKEN, kapitein der infanterie bij de Koninklijke Militaire Akademie. Breda, bij BROESE & COMP. 1837. In 12°, 408 bladzijden.

De zoo spoedige aankondiging van een werk dat in de loopende oogenblikken de pers onzer Uitgevers verlaat, en nauwelijks kan verzonden zijn, doet wellicht onzen lezers vragen, of deze onze voortvarendheid uit bijzondere belangstelling in het vertaalde werk zelf, of uit warme vriendschap en belangstelling voor den vertaler, voortspruit? Voor beiden kon dit het geval zijn, en onze onpartijdigheid kan geenszins lijden door de verklaring: dat dit geval hier werkelijk plaats heeft. Beiden hebben aanspraak op eene nadere kennismaking van het Nederlandsche militaire publiek; het eene door de welgeslaagde behandeling van het onderwerp, de andere door de bescheidenheid waarmede hij voor dat publiek optreedt. De laatste zal trouwens, binnen kort, door eene oorspronkelijke vrucht zijner aanhoudende studiën en ijver voor zijne tegenwoordige betrekking, zich van eenen meer eigenaardigen kant doen kennen, waarom wij ons bij dit korte verslag voornamelijk tot het werk zelf zullen bepalen.

De vertaler geeft in zijn voorwoord de beweegreden tot de vertaling van dit werk op: belast met het onderwijs in de gevechtsleer te geven aan de kadetten en pages der Koninklijke Militaire Akademie, werd hem het oorspronkelijke werk van *von Brandt* als handleiding (als *compendium*) door den Heere luitenant-kolonel *Seelig* aanbevolen. Voorwaar aanbeveling genoeg om zich aan het werk te begeven, en zijne Nederlandsche krijgsmakkers eene vertolking aan te bieden. Recensent herinnert zich, meerdere sommititeiten van het leger met veel lof te hebben hooren gewagen van het oorspronkelijke werk. Met dezen moest recensent instemmen, zelfs is hij niet geheel onzijdig gebleven, bij de aansporing tot de vertaling van een werk, dat hij, bij gebreke van eenen vertaler, zoude hebben opgenomen in zijne *Bijdragen tot de Beoefening der Krijgskunst*.

De lezers zullen misschien vragen: waarom men een werk over de taktiek vertaalt, daar men reeds eene Nederduitsche vertaling van het werk van *von Decker* en *Okouneff* over hetzelfde onderwerp bezit? Dit zoude men kunnen beantwoorden met te vragen: aangezien de beide genoemde werken over de *taktiek der drie wapens* oorspronkelijk bestonden vóór de verschijning van dat van *von Brandt*, waarom de directie der studiën van de algemeene krijgsschool te Berlijn, het laatste als *handleiding* gekozen heeft? Voorzeker omdat het laatste beter was ingerigt, het onderwerp didactischer voorgedragen, de stoffe eclectischer uitgezocht en behandeld was. Dit neemt echter niets van de verdienste van de beide eerste werken weg, daar beiden als leesboeken hunne waarde blijven behouden. De *Militair Litteratur-Zeitung* van 1833, zet de waarde van het onderhavige boek en de kernachtige behandeling van het

onderwerp op blad. 318 breedvoerig uiteen, en wijdt aan het zeer uitvoerig verslag ruim 14 bladzijden.

De Duitse recensent zegt in zijnen aanhef: « Hij die over de taktiek der drie wapens schrijven wil, moet eene veelzijdige krijgs-ervaring, groote belesenheid, eene grondige historische opleiding, veel scherpzinnigheid en aangeboren takt bezitten, doch zich aan geene stelsels binden. Zelden zal men deze eigenschappen in een en denzelfden persoon vereenigd vinden; de schrijver echter bezit dezelve in eenen hoogen graad, om welke redenen zijn werk dan ook tot een der uitstekendste in dit genre behoort, hoezeer het hem niet vergund was daaraan de laatste polijsting toe te brengen.»

In de verdeling en uiteenzetting der veelzijdige onderdeelen, tot de leer der taktiek behorende, heeft de schrijver geenszins zijne voorgangers gevolgd, maar is oorspronkelijk gebleven. De hoofdbestanddeelen van het onderwerp doet hij vooraf geïsoleerd aan zijne lezers beschouwen, om ze vervolgens in onderling verband en in onderlinge werking te vertoonen. Het laatste houdt dus eene proef der eerste, wel is waar wetenschappelijke, doch tevens ook ideale voorstelling in. Hier bestaat geene scherpgetekende grenslijn tusschen de taktiek der drie wapens in het bijzonder, maar wel eene zekere verbroedering in de beginselen die elk wapen ter overwinning moeten geleiden. Op deze wijze verdeelt hij de taktiek in vijf hoofdbestanddeelen, te weten:

1°. De *Topiek*, of de ruimte welke de taktische lichamen innemen.

2°. De *Tagmatiek* of de vormleer.

3°. De *Proëgetiek* of de bewegingsleer.

4°. De *Machetiek* of de gevechtsleer.

5°. De *Stratopedie* of de leer der legerplaatsen.

In ieder dezer hoofdbestanddeelen worden de eigendommelijkheden van elke wapensoort, in voorschriftmatige betrekking en in betrekking tot den vijand, en alzoo in bespiegelende en in toegepaste verhouding tot de geheele leer der taktiek, beschouwd. Dit is het oorspronkelijke gezigtspunt waaruit de schrijver zijn onderwerp heeft overzien, en van daar dan ook zijne indeeling en nomenclatuur der hoofdbestanddeelen. Hoezeer men den schrijver niet kan vrijpleiten van *precieusiteit* in het zoeken om aan zijnen arbeid een oorspronkelijk koloriet mede te deelen, moet men echter erkennen, dat de bedoelde wijze van voorstelling voor het stelselmatige onderwijs veel voor heeft. Dezelve is dan ook bijzonder geschikt om den geheelen omvang der taktiek voor den geest der leerlingen of zelf-beoefenaren te brengen, en geleidelijk hen in de eigendommelijkheden van elke wapensoort in te leiden. Hier voor 't minst bestaat geene afscheiding en dus ook geene verzoeking om alleen datgene te beoefenen wat het wapen betreft waarbij men dient. Een van de hoofd-verdiensten van dit werkje is alzoo: de strekking tot het generaliseren der studie in de taktiek; eene inleiding tot de hoogere school, waaruit de *generaals* (in den volsten zin des woords genomen) moeten voortkomen. De vroegere leiding der krijgskundige studiën, kon dit doel niet, of ten minste zeer zeldzaam, doen bereiken, en men werd opperbevelhebber zonder eigenlijk den titel van *generaal* te verdienen, omdat men *of* infanterie, *of* kavallerie, *of* artillerie had leeren aanvoeren, zonder zich met de andere wapens bezig gehouden te hebben. Dit werkje heeft echter nog eene hoofd-verdienste, die zich aan de eerstgenoemde aansluit, namelijk, van den lezer in te wijden in de literatuur der taktiek, en hem alzoo den weg te wijzen tot het verkrijgen van meer grondige kennis in dit groote gedeelte der krijgvoering. De groote belesenheid des schrijvers, en zijne scherpzinnigheid in het beoordeelen van deze of gene betwiste punten of van twijfelachtige beginselen, vertoonen zich bijna op elke bladzijde in een helder daglicht, en lokken tot nader onderzoek en overdenking uit. Rijk in ondervinding, opgezameld op de slagvelen van Spanje, Duitsland, Rusland en Frankrijk, moet het

den lezer ook geenszins verwonderen, dat hij bij den schrijver sommige nieuwe gezigtspunten ontdekt, die door de theoretikers over het hoofd gezien of door dezen uit een verkeerd oogpunt waren beschouwd. *Von Brandt* is tot in de kern van het wezen der krijgvoering doorgedrongen, en men bespeurt, zonder veel moeite, dat hij zijne lezers daartoe insgelijks wil brengen. Zijne bijzondere denkbeelden over enkele takken der krijgvoering herleidt hij zoodoende tot het geheele wezen. Al wat de infanterie of kavallerie betreft, is eerstelijk goed ontleed, daarna weder zeer kunstig ineen gezet. Beide wapensoorten zijn krachtig gepenseeld. De dienst en pligten der ligte troepen, zijne denkbeelden over de tirailleurs, en in het algemeen alles wat hij over de taktiek der infanterie en kavallerie zegt, draagt den stempel van het ware militaire genie, en het kenmerk van grondige kennis. Omtrent de artillerie blijft *von Brandt* meer in het gebied van generalia's, zich verontschuldigde met voor te geven, dat het taktische veld van dat wapen zoo goed als onbearbeid dáár ligt, en nog eene rijke mijn ter ontginning aanbiedt. Intusschen schetst hij in eenige krachtige penseelstreken de verhevene waarde der artillerie op het slagveld, en wil doen vermoeden wat zij nog worden kan, wanneer, even als *Seydlitz* voor de kavallerie was, een aanvoerder van dien stempel zich aan haar hoofd stelde.

Wanneer ons bestek het toeliet, dan zouden wij dit kernachtige werkje verder ontleden en aan de beschouwing onzer lezers overgeven. Wij zouden dan op eenige punten meer bijzonder de aandacht vestigen; want in weêrwil van al het voortreffelijke, is — volgens ons gevoelen — niet alles even uitvoerig behandeld. De kundige vertaler zal zulks in zijne lessen aantoonen, en welligt zal hij het dienstig achten om nu en dan eenige zijner commentariën, door middel van dit blad, mede te deelen. Wij schrijven ook voor dezen oogenblik gene critiek, maar wel een aankondigend verslag.

De stijl van *von Brandt* is echt Hoogduitsch, en verloont dien glimp welke de latere krijgskundige schrijvers aan de voortbrengselen van hun denkvermogen gegeven hebben, een glimp die dikwerf meer dan eene oppervlakkige lezing verlangt om haar te vatten. Eene zoodanige wijze van het onderwerp uiteen te zetten, heeft in een zeker opzigt veel voor, omdat het tot studie noodzaakt en een slagboom tegen het zoo nadeelige *opperlakkige lezen* werpt. Wij zijn het dan ook geheel met den vertaler eens, dat het vertolken der nieuwe krijgskundige Hoogduitsche geschriften zeer moeilijk is, vooral als men derzelve oorspronkelijke kleur wil behouden, en dit schijnt de vertaler zich voorgesteld te hebben. Te nederig om bij zijn eersteling de oorspronkelijke vjlstreken van het eigen vernuft aan te brengen, schijnt hij zich beijverd te hebben om geheel in den geest en schrijfrant van *von Brandt* te blijven. Hiertegen zouden wij moeten opkomen, ware het niet dat de vertaler zich daartegen gewaarborgd had, met in zijn voorwoord de toegevendheid zijner lezers in te roepen. De vertaler heeft ook welligt, even als de oorspronkelijke schrijver, zijne lezers willen beletten, dat sommige belangrijke beschouwingen te vlugtig gelezen wierden, en het nadenken der lezers op te wekken is eene verdienste die men geenszins over het hoofd mag zien.

Het aanhangsel van het oorspronkelijke werk, eene verzameling van aantekeningen, de wapen-leer betreffende, en die ligtelijk uit het geheugen verdwijnen, heeft de vertaler mede opgenomen, doch de afmetingen in Nederl. maat overgebracht, terwijl hij hetzelfde hier en daar met eenige oorspronkelijke aantekeningen heeft verrijkt. Onder deze moet genoemd worden de *algemeene beschouwing over het aanleggen met het infanterie-geweer*, berustende op proeven onlangs met zeer veel zorg genomen door den vertaler en den 1sten luitenant der artillerie *de Clerq*, adjudant van den Heer 1sten kommandant der Militaire Akademie. De tabel, bevattende de op-

gaven voor het schieten tegen den vijand, met betrekking tot het terrein, is door de zorg van den 1sten luitenant der artillerie van *Overstraten* gewijzigd, en van vele onverstanebare opgaven gezuiverd. De vertaler heeft daar achter een oorspronkelijk aanhangsel gevoegd, inhoudende eenige aantekeningen, die de waarde van het geheel verhoogen en eenige niet algemeen gekende bijzonderheden bevatten.

Wij gelooven genoeg gezegd te hebben, om de wezenlijke waarde van dit werk te doen kennen en daarop de aandacht te trekken, als ook om te doen beseffen, dat de kapitein van *Mulken* eene groote dienst aan zijne leerlingen en krijgskameralen heeft bewezen, met dezen niet gemakkelijken arbeid op zich te nemen. Wij voor ons koesteren den wensch, dat hij in de vorderingen en erkenning zijner elèves en in welwillende deelneming zijner krijgsmakkers eene streelende en aanmoedigende belooning moge vinden.

Ook de Uitgevers verdienen een ruim debiet van een werkje, dat, wat de typographische uitvoering betreft, wellicht het fraaiste is dat tot nu toe hunne persen heeft verlaten. Op het uitgedrukt verlangen van den vertaler, moest eene nette uitvoering met de goedkoopheid wedijveren, en in dat opzigt zou men met gerustheid kunnen verklaren, dat dit doel ten volle bereikt is, en er wellicht nimmer zulk eene goedkoope uitgave van eenig boek van dien omvang in Nederland is aangeboden.

J. C. V. R.

NB. De Uitgevers hebben verzocht eene *errata* aan te wijzen, die bij toeval op bladz. 400, regel 9 van anderen, is blijven staan, zijnde aldaar het woord *eskadron* in plaats van *kompanie* gezet, vormende hier eene zinstorende drukfeil.

Onder de werken tot het vak der rijkunst behoorende, moge dat, hetwelk op last van het Pruisische gouvernement gedrukt is, doch niet in den boekhandel voorkomt, en onder den titel *Instruction zum Reit-Unterricht für die Königlich Preussische Kavallerie*, 2ter Theil, bij eenige onzer kavallerie-officieren bekend is, met lof vermeld worden. Dit tweede deel, namelijk, handelt over de afrigting der remonte-paarden. Het onderwerp is zeer doelmatig behandeld, duidelijk voorgedragen en stelselmatig uiteen gezet. Uit dien hoofde ware het te wenschen, dat het daarin ontwikkelde stelsel, met eenige vereenvoudigingen, voor onze kavallerie, waarbij de afrigting der paarden nog veel te wenschen overlaat, werd aangenomen.

De meeste vereenvoudigingen, waarop hier gedoeld wordt, zouden voornamelijk ten 1°. op de kommando's moeten toegepast worden. Wij willen er eenige aangeven, om onze denkbeelden daaromtrent meer bepaald te doen kennen. Zoo vindt men, in genoemd werk, op bladzijde 35, om een gelid van zes ruiters vooruit te brengen:

1. Eskadron vorwärts, 2. Marsch!
- en vervolgens op eene paardlengte van den hoefslag:
3. Rechts (Links) um! Marsch!
5. Gerade aus.
6. Vorwärts Distanz genommen Trab!

Deze kommando-woorden in het Nederduitsch overbrengende, zoude men dezelve, onzes inziens, op de volgende wijze kunnen verkorten:

1. Peloton,
2. Voorwaarts,
3. Marsch!
4. Regts (of Links) om,
5. Marsch!

Vooreerst is het woord peloton eigenaardiger wanneer men in detail werkt, terwijl de herhaling van het kommando: voorwaarts! onnoodig is; immers eens in beweging, blijft men in beweging, ten zij het kommando halt de beweging doet ophouden; terwijl het kommando: regts-om! den ruiters duidelijk genoeg aanwijst, welk gedeelte van een cirkel zij moeten beschrijven. Stelt men nu de paarden met de noodige tusschenruimte op, namelijk zoo dat zij eene paardlengte af-

stand hebben, na regts-om te hebben gemaakt, dan is ook het 6de kommando overbodig.

Zoo vindt men ook op bladz. 60, om, traverserende schuins door de baan heen, van hand te veranderen.

« Im Travers durch die ganze (halbe) Bahn Changirt! »

Door nu vast te stellen, dat de zuivere Nederduitsche kommando-woorden, de bewegingen op één hoefslag, en de zoogenaamde vernederduitsche kommando-woorden de bewegingen op twee hoefslagen aanduiden, en tevens bepalende, dat men altijd op eenen gelijken afstand van den tegenovergestelden hoek weder op den hoefslag moet aankomen, als die waarop men den eersten hoefslag verlaten heeft, zal ook het kommando

Changeert!

voldoende zijn.

Wil men nu de schuinte der lijn verminderen, dan doet men het kommando op een vierde van de baan; alsdan zal men op een vierde gedeelte der rijbaan van den hoek weder op den tegenovergestelden hoefslag komen.

Ten 2°. zoude men eenige wijzigingen kunnen toebrengen, bij den aanvang van de afrigting der jonge paarden met de trens, zoo als die in het bedoelde werk wordt opgegeven. Immers daar het paard toch uitsluitend op de stang alleen moet gereden worden, zoo zal deszelfs afrigting zeer bekort worden, door hetzelfde dadelijk daarmede en niet zoo lang met de trens te rijden. Indien dan ook het paard niet zoo fijn (dat nog geenszins als eene bewezene daadzaak moet beschouwd worden) afgerigt wordt, zoo is het toch ook waarheid, dat het bij een kavallerie-paard niet op eene zoo fijne dressuur aankomt. Trouwens zal men zich ook wel moeten wachten, om zoogenaamde manège-paarden van die der kavalleristen te vormen, en het zal wel geen betoog behoeven, waarom men zulks moet nalaten. Hetzelfde zoude men kunnen toepassen op den kavallerist. Hier kan het doel alleen zijn om stoute onverschrokken ruiters te vormen, geoefend om in alle gangen een cirkel te kunnen beschrijven, zijn paard ophouden, in den galop van been veranderen, rennen, springen, en in al die bewegingen vrij en doelmatig zijne wapenen te gebruiken. Ook in dien graad moet zijn paard geoefend zijn; dat men echter van den officier en onder-officier vergt dat zij ware kunst-ruiters zijn, is iets dat evenmin betoog behoeft.

Ten 3°. zoude men in de volgorde en de opklimming van het onderwijs eenige veranderingen dienen te brengen. Bij voorbeeld bij der *Travers* en *das Schliessen*, gaat het paard bij de eerste beweging in eene gebogene stelling zijwaarts, zoodat het hoofd en het achterstel, naar die zijde gekeerd zijn waarheen men gaat. Bij de tweede beweging blijft het paard op de rechte lijn, en wel loodrecht op den hoefslag. Nu komt het ons zeer moeilijk voor, dat de eerste beweging vóór de wendingen zoude kunnen plaats vinden; want terwijl het binnenste been de buiging moet geven, en dus eenigzins sterk moet werken, zal het buitenste been de geheele massa zijwaarts afdrijven, zoodoende dat het paard dan al zeer huigzaam zal moeten zijn, om aan deze tegen elkander inwerkende hulpen te gehoorzamen. Wij gelooven dus voor ons, dat, voor kavallerie-paarden, het gewone overschenken voldoende is. Het is ons ook niet zeer bevattelijk voorgekomen, waarom de *travers*, dat eene kunstmatige beweging is, de *wendingen* voorafgaat, daar het wenden immers altijd gemakkelijker is uit te voeren dan het overschenken.

Wij zouden in meerdere bijzonderheden, dit werk betreffende, kunnen treden, in geval men van voornemen was hetzelfde in het Nederduitsch te vertolken (waardoor men in alle gevallen eene groote dienst aan het wapen der kavallerie zoude bewijzen); doch wij achten de bovenstaande aanmerkingen vooreerst voldoende om daarop de aandacht te trekken, en tevens te doen gevoelen dat eene woordelijke vertaling geenszins doelmatig zoude zijn.

VAN MERLEN.

B I J L A G E I,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 6de Deel, n°. 4.

(Maand Julij, 1857.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot officier van gezondheid van de 3de klasse voor de militaire geneeskundige dienst in de Oost-Indiën: de tijdelijke officier van gez. van de 3de klasse T. S. Dubling, van de garn.- en hospitaal-dienst te Nijmegen. Tot kommandant van het 2de bat. der 2de afd. mob. Groningsche schutt.: de kap. W. A. Kriesfeld, van de 12de afd. inf. Bij den generalen staf van het leger: tot 2de kapiteins: de 1ste luitenants G. Schuurman, J. C. de Normandie 's Jacob, L. J. L. Demoulin, C. J. J. Goffin en J. B. E. von Motz, allen van gemelden staf, T. G. T. V. baron de Constant Rebecque en D. baron Tindal, beiden van het korps rijdende art.; tot 1sten luit.: de 2de luit. L. W. Beijerinck, van het korps der genie. Bij de 2de afd. inf.: tot 1sten luit.: de 1ste luit. op non-activiteit H. G. Tuck. Bij het bat. art.-schutt.: tot 1sten luit.-adj.: de 1ste luit. F. J. J. Schepern, van het bataillon.

VERPLAATSINGEN.

Bij de 5de afd. inf., bij het res.-bat.: de 1ste luit. van der Monde, van het depôt; bij het depôt: de 1ste luit. Engert, van het res.-bat. Bij het leger in de Oost-Indiën: de 2de luits. C. Dierckens, van de 10de, L. J. van Loenen, van de 13de, en L. J. J. R. Leicher, van de 14de afd. inf. Bij het reg. ligte dragonders n°. 5: de majoor M. Thesingh, van het reg.

ligte drag. n°. 4. Bij het reg. ligte drag. n°. 4: de maj. C. G. van der Sleijden, van het reg. ligte drag. n°. 5; de ritmeester J. W. Klamberg, van het reg. ligte drag. n°. 5. Bij het reg. ligte drag. n°. 5: de ritm. J. C. Fundter, van het reg. ligte drag. n°. 4. Bij het algemeen depôt der landmagt: de 2de luit. T. J. Noorman, van de Oost-Indische troepen. Bij het bat. transporttrein: de 2de luit.-wagenmeester Molloekx, van de ambulance bij het leger te velde.

EERVOL ONTSLAGEN.

De maj. F. H. Croes, van de 14de afd. inf., uit de betrekking van kommandant van het 2de bat. der 2de afd. mob. Groningsche schutt. De 1ste luit. J. W. van Sonsbeek, van de afd. mob. Utrechtsche schutt., uit de betrekking van ordonnans-officier bij den staf van de 2de brig. der 2de div. inf. De 2de luit. G. Lijsen, van de halve komp. art. van het 1ste bat. der 1ste afd. mob. Geldersche schutt. De 2de luit. W. Peeters, van de 14de afd. inf.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND, AAN:

Den kap. J. H. Teelen, van de 5de afd. inf., thans tijdelijk de functiën waarnemende van administrateur van kleeding en wapening bij de 12de afd. inf.

OVERLEDEN.

De kap. P. Hania, plaats-maj. te Brielle. De ritm. P. C. Boon, van de afd. kur. n°. 1. De luit.-kol. Auffmorth, van de 9de afd. inf. De 2de luitenant Jungcurt, van het bataillon transporttrein.